№ 198 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ № 198

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն Тифлисъ, редакція «Мшакъ»
Сергіевская ул., № 5.
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 4 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսակ. 1 ր. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ր., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ։ Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել եաեւ հին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով)։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.։ Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՈՊՈԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
8 կ. սկսած մինչև 6 ր. իւրաքանչիւր փաթեթը (ռուլօ)։
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի բոլոր մեծ քաղաքներում։
ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Գոլովինսկի պր., 21, Արտիստ. Ընկ. շէնքում.
Տելեֆոն № 355.
ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՁՐԻ
(Կ.շ.) (ա.) 310. 50—48

Ռուսաց Երաժշտական Ուսումնարանի
ՊՐՈՖԷՍՍՈՐ Է. ԲՐՈՁՁԻ
Բացի ուսումնարանից՝ տալիս է ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ մասնաւոր դասեր նաև իր բնակարանում։ Տեսնել կարելի է առ. ժամը 10—2-ը և 4—8-ը երեկ.։ Հասցէն՝ Театральный пер., № 10.
(օ.մ.) առ. 967. 15—8

ԿՈՒԼՏՈՒՐԱԿԱՆ ՏԱՐՐԵՐ

IV

Ցաւալի է նկարագրել դէպքեր, երբ հայի առաջ դրված են կենդանի օրինակներ, պատրաստ կաղապարներ, իսկ նա յամառում է նրանց ընդունելու և ընդօրինակելու։

Յիշատակենք մի երևոյթ։ Ինչպէս յայտնի է, Բորչալուի գաւառում 45 տարի սրանից առաջ բարօն Կուչենբախ անունով շվէյցարացի մի գիւղատնտես և միևնոյն ժամանակ գերմանական մի գաղութ՝ Ալէքսանդերսհիլֆ անունով՝ սկիզբ դրին շվէյցարական պանրագործութեանը մեր երկրում։

Նրանց շուրջը ապրում էին հայեր, Թուրքեր, ռուսներ, վրացիներ։ Դրանք տեսնում էին իրանց աչքով, թէ ինչպէս հարստանում են Կուչենբախը և գերմանացիներն իրանց նոր արդիւնաբերութիւնից, բայց իրանք ամենևին չէին մօտենում այդ գործին։ Նրանց մէջ նոյնիսկ երևում էին քարոզիչներ և յորդորողներ՝ հետևելու լաւ օրինակներին, բայց նրանք տեղից չէին շարժվում։

Անցաւ 25 տարի։

Վորօնցօվկայի ռուս գիւղացիները առաջինը օրինակ ցոյց տուին առաջադիմութեան և նոյնպէս բացեցին գործարաններ իրանց գիւղում, և այժմ Վորօնցօվկայի գիւղացիները թէ իրանց գիւղի շրջանում և թէ ուրիշ տեղերում ունեն մի քանի գործարաններ և արդիւնաբերում են կաթնային արդիւնքներ մօտ 200,000 րուբլու արժողութեան։

Անցաւ դարձեալ տասն տարի, և ահա մենք տեսնում ենք մի շարք Թուրք գիւղեր՝ Իլմազլի, Իրգանչայ, Ջուջա-քեանդ, Կարա-Հիսար, Սօուղբուլաղ՝ նոյնպէս իւրացրած արդիւնաբերութեան նոր եղանակը։

Իսկ հայը յամառ կերպով դիմադրում էր ընդունելու այդ նորը և միայն անցեալ տարի առաջին անգամ մը Ջալալ-օղլին ցոյց տուեց առաջին օրինակը այդ շրջանում։

Կենդանի օրինակները դրված էին հայ գիւղացիների առաջ, իսկ նրանք 45 տարի չը տեսնելու դրին այդ օրինակները և այժմ շարունակում են նոյն վերաբերմունքը։

Կամ ագիտութիւնը և ձեռներէցութեան անվստահութիւնն են փասում հայ գիւղացուն ոտք դնելու կատարելագործութիւնների ճանապարհի վրա և կամ հայ գիւղական կեանքի անբարեկարգ վիճակը, գիւղական մարդկանց փոխադարձ թշնամութիւնները, չկամութիւնները և գիւղական հզօրների բռնած դիրքերը։

Մեզ, օրինակ, յայտնի է, որ Բորչալուի գաւառի Շահնազար գիւղում անհատասն տարուց աւելի է, որ գիւղացիները իւրաքանչիւր տարի խորհրդակցում են պանրոց բանալու մասին և միշտ էլ յետաձգում զանազան մասնաւոր հաշիւների և նկատումների պատճառով։

Ճիշդ է, հայկական մի ուրիշ շրջանում, Արագածի մօտերքը, երբ 1904 թւից սկսեց իր գործունէութիւնը կաթնատնտեսական հրահանգիչ մարմինը, Խանվալի գիւղը հետևեալ տարվանից, 1905 թւից, ձեռնարկեց նոր արդիւնաբերութեան, բայց և այնպէս փաստը մնում է փաստ, որ թէ Լօռու շրջանում, որի մասին մենք յիշատակեցինք, և թէ շատ ուրիշ շրջաններում հայ գիւղացին մինչև այժմ շատ դանդաղ էր իւրացնում կատարելագործութիւններ, և այդ պատճառով մենք ականատես ենք, թէ ինչպէս հայի դրացութեան մէջ ապրող գերմանացին և ռուսը, իսկ երբեմն և կովկասցին մտցընում էին տնտեսութեան մէջ կատարելագործութիւններ, իսկ հայը յամառում էր մնալ իր նախկին դրութեան մէջ։

Պէտք է սակայն խոստովանել, որ վերջին տարիները գիւղերում սկսում են աւելանալ մխիթարական երևոյթները կուլտուրական առաջադիմութեան ասպարիզում և նշմարվում են հետաքրքրութեան, հարցասիրութեան և նորամուծութեան նշաններ երկրի զանազան կէտերում։

Թէ «Մշակի» և թէ կովկասեան մամուլի միւս օրգանների գաւառական հաղորդագրութիւնները արձանագրում են մի շարք մխիթարական փաստեր այն կուլտուրական փորձերի, որոնց ձեռնարկում է ազգաբնակութիւնը մասնագէտների հրահանգների կամ կենդանի օրինակների ազդեցութեան տակ։

Այո, կան առաջադիմութեան կայծեր, անվում են բարեփոխութիւնների քայլեր, բայց դարձեալ շատ դանդաղ և թերի կերպով։

Եղած աչող փորձերը և փայլուն օրինակները միայն մի հրամայողական պահանջ են թելադրում՝ ուժեղացնել հրահանգչական և կրթական գործունէութիւնը, զօրացնել մեր երկրի ազգաբնակութեան և նրա թւում հայի կուլտուրական կորովը։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բօրդօ, 6 սեպտեմբերի

Նախագահ Ֆալիէրը Կայսրին ուղարկեց հեռագիրը՝ Ցրիդբերգ. «Խորին վշտով տեղեկացայ Նորին բարձր գերազանցութեան Նէլիդօվի մահվան մասին։ Յայտնելով Ձեր Մեծութեանը ամենաանկեղծ ցաւակցական զգացմունքներ, պարտականութիւնս եմ համարում վկայել, որ մենք խորապէս զգում ենք Պարիզի աչքի ընկնող դեսպանի ծանր կորուստը, որ կարողացաւ ձեռք բերել ընդհանուրի համակրանքը և սէրը»։

Կայսրը նախագահին պատասխանեց հետևեալ հեռագրով. «Շնորհակալ եմ ձեզնից, պարոն Նախագահ, ձեր յայտնած ցաւակցութեան համար Նէլիդօվի մահվան առիթով, որ բարեխղճօրէն աշխատեց Ֆրանսիան և Ռուսաստանը առնչող կապերի օգտին»։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 6 սեպտեմբերի

Կովկասի Փոխարքան մեկնեց իր կալուածքը՝ Տամբօվի նահանգում։ (Հ. Գ.)

Բագու, 6 սեպտեմբերի

Եկաւ Վրաստանի էկզարխը և ընդունվեց կառավարիչ անձերից, հասարակական հաստատութիւնների ներկայացուցիչներից և ազգաբնակութիւնից։

Քաղաքային Միքայէլեան այգում երեխաները գտան մի լիքը ռումբ։ (Հ. Գ.)

Օդեսսա, 6 սեպտեմբերի

Պետական Դումայի անդամ առաջին կուրիայի կողմից 774 ձայնով ընտրվեց ազնուականութեան գաւառական պարագլուխ բարօն Րէնօն, ուղղափառ, չափաւոր-աջակողմեան, աւարտել է Միքայէլեան արտիլերիական դպրոցը։ Զաւշանսկին ստացաւ 533 ձայն։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 6 սեպտեմբերի

Երէկ մեկնեց մի փոխ-մասնաժողով Պետական Խորհրդի անդամ ֆօն-Էկեսպարրէի նախագահութեամբ՝ հետազօտելու Օրենբուրգ-Տաշկէնդ և Տաշկէնդի երկաթուղիները։ (Հ. Գ.)

Աթէնք, 6 սեպտեմբերի

Երէկ եկաւ Վենիզելօսը, որին դիմաւորեցին ազգային ժողովի պատգամաւորութիւնը, բազմաթիւ կորպօրացիաներ և բազմաթիւ ժողովուրդ։ Ներկայ դրութեան մասին արտասանած ճառում Վենիզելօսը մատնանշեց, որ ազգի շահերի համար պէտք է սերտ կերպով միաձնել թագաւորական տանը. Նրա կարծիքով ազգային ժողովը պէտք է պահպանէ իր հակիչ բնաւորութիւնը և պէտք է փոխէ օրէնսդրութեան հիմունքները համաձայն ժամանակակից պահանջների. (Հ. Գ.)

Աթէնք, 6 սեպտեմբերի

Լրագիրների տեղեկութիւնների համաձայն, Թագաւորը յայտնել է, որ երբէք չի համաձայնի, որ ազգային ժողովը վերածվի սահմանադիր ժողովի։ (Հ. Գ.)

Սօֆիա, 6 սեպտեմբերի

Արևելեան Ռումէլիայի հետ միանալու 25-ամեակի առիթով պալատի հրապարակի վրա կատարվեց գոհաբանական մաղթանք թագաւորական զոյգի և մինիստրների ներկայութեամբ։ Պատարագից յետոյ գլխաւոր փողոցներով սկսվեց շքեղ երթ, որ կանգ առաւ Ազատարար-Կայսրի արձանի առաջ, յետոյ իշխան Ալէքսանդրի դամբարանի և Կարավէլօվի գերեզմանի մօտ։ Տօնակատարութիւններ տեղի են ունենում ամբողջ երկրում։ (Հ. Գ.)

Սօֆիա, 6 սեպտեմբերի

Կաբինէտը կազմվեց հետևեալ կազմով. Մալինօվը՝ մինիստր-նախագահ և արտաքին գործերի մինիստր. Մուխանօվը՝ ներքին գործերի. պրօֆեսօր Մօլօվը՝ ժող. լուսաւորութեան. ազգային ժողովի նախագահ Սլավէյկօվը՝ արդարադատութեան. Լիապչէվը՝ ֆինանսների. գեներալ Նիկօլայէվը՝ զինւորական. Կրէստէվը՝ առևտրի ու երկրագործութեան. Տակէվը՝ հասարակական աշխատանքների։

Մակէդօնացի բօլգար փախստականներին հայրենիք վերադարձնելու համար նշանակված են երեք սահմանակէտեր, ուր գտնվում են Թիւրքաց մասնաժողովները։ Առայժմ անցել են 1165 մարդ։ (Հ. Գ.)

Պարիզ, 6 սեպտեմբերի

Ֆինանսների մինիստրի Նախագահութեամբ Սօրբօնում բացվեց գործազուրկների հարցի առիթով միջազգային կօնֆերենցիան։ Կօշէրին կառավարութեան անունից ողջունեց պատգամաւորներին, մատնանշեց գործազրկութեան կուռի տնտեսական նշանակութիւնը, շնորհակալութիւն յայտնեց նրանց ջանքերի համար։ (Հ. Գ.)

Պրետօրիա, 6 սեպտեմբերի

Պաշտօնական տեղեկութիւնների համաձայն, հարաւ-աֆրիկական ֆեդէրացիայի մինիստր-նախագահ Լուի Բօտան, որ պարտութիւն կրեց ընտրութիւններին, վճռել է մնալ իր պաշտօնում։ (Հ. Գ.)

Բեվէրլէյ (Մասսաչուսէտս ն.), 6 սեպտ.

Տաֆտը իր ճառում ասաց, որ կօնգրէսին ուղղած իր նամակում նա առաջարկել է 2 միլիօն դոլլար յատկացնել Պանամայի ջրանցքը ամրացնելու համար և խօսում է յօգուտ երկու «Դրէդնօուտ» կառուցանելու։ (Հ. Գ.)

Վիէննա, 6 սեպտեմբերի

Աւստրեան կայսրը առանձին ունկնդրութեան ընդունեց փոխ-դեսպան Պոտօցկիին։ (Հ. Գ.)

Լոնդօն, 6 սեպտեմբերի

«Մօրնինգ-Պօստի» տեղեկութիւնների համաձայն, Թիւրք-ռումինական զինւորական դաշնադրութիւն կնքելու տեղեկութիւնը գլխովին յերիւրված է։ (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ.—«Россія»-ում տըպված է մի յօդուած «Կովկասը» խորագրով, որ պարզում է Կովկասի Փոխարքայ կոմս Ի. Ի. Վօրօնցօվ-Դաշկօվի ամենահպատակ զեկուցագիրը։ «Կովկասը,—ասում է զեկուցագիրը,—գտնվում է հաստատուն հանգստութեան նախօրեակին։ Նըշանաւոր յեղափոխական ընկերութիւններ Կովկասում այժմ չը կան և Փոխարքան յոյս ունի, որ շուտով կարելի կը լինի հրաժարվել բացառիկ դրութիւններից Կովկասի շատ տեղերում։ Բացառիկ դրութիւնը կը մնայ միայն Կովկասի անհանգիստ տեղերում, ինչպէս օրինակ Բագւում, որ դէպի ինքն է գրաւում շատ և շատ յանցագործներ ներքին նահանգներից»։ Հերթին, Փոխարքայի կարծիքով, դրված է գիւղացիներին հող տալու կարևոր խնդիրը։ «Անհրաժեշտ է,—ասված է զեկուցագրի մէջ,—վերացնել գիւղացիների պարտադիր կախում ունենալը իրանց կալուածատէրերից և կանոնաւորել հողատիրութեան օրէնքները»։

Եկատերինօսլաւ.—Քաղաքում տարածվում են բազմաթիւ սև-հարիւրեակային թռուցիկներ, որոնցով կոչ է ուղղվում յայտարարել տնտեսական բօյկոտ հրէաների դէմ։ («Б.»)

«Новое Время»-ն պնդում է, որ արտաքին գործերի մինիստր Իզվօլսկին անպատճառ հրաժարական է տալու։

Պարիզ.—Եգիպտական կօնգրէսը՝ Անգլիային սերաշահելու համար՝ թոյլ չը տըրվեց։ («Б.»)

ԹԻՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Ուրմիա, 6 սեպտեմբերի

Պարսից զօրախմբի հետ ընդհարում ունեցած քիւրդերը գիջեցին պարսիկների ոյժին և անցան լեռները։ Նահանգի հիւսիս-արևմտեան մասը այժմ պարսիկների ձեռքումն է։ Սիւննիների գիւղերը, որոնք պատժվեցին քիւրդերին պաշտպանելուն համար, նահանգապետից ներումն են խնդրում։ Թիւրքաց հիւպատոսը բողոքեց սիւննի գիւղերին պատժելու դէմ։ Նահանգապետը պատասխանեց, որ պատիժը նշանակված է աւազակներին թաքցնելուն համար և հիւպատոսը իրաւունք չունի միջամտելու երկրի ներքին գործերին։ (Հ. Գ.)

Թեհրան, 6 սեպտեմբերի

Ներքին գործերի մինիստր նշանակվեց Վօսուգ-ուդ-Դօվլէն, որ Սիփէհդարի կաբինէտում վարում էր ֆինանսների մինիստրի պաշտօնը։

Եփրեմի օգնական՝ խուզարկու բաժնի պետի պաշտօնում նշանակվեց ռուսահպատակ փախստական Ամիրաջիբի Էվերիէլին, որին ռուսական միսսիան յաճախակի աքսորել է Պարսկաստանից։ Ամիրաջիբին իր գործունէութիւնը սկսեց՝ կալանաւորելով անգլիական միսսիայի երկրորդական գործակալին՝ կասկածելով լրտեսութեան մէջ։ Անգլիական միսսիայի պահանջով գործակալն անմիջապէս ազատվեց։ (Հ. Գ.)

Թաւրիզ, 6 սեպտեմբերի

Եկաւ Ուրմիայի նոր նահանգապետ Մօհտէշամ-ուս-Սալթանէն։ (Հ. Գ.)

Կ. Պոլիս, 6 սեպտեմբերի

Սեպտ. 4-ին պատրիարքարանը արդարադատութեան մինիստրին յանձնեց մի գրութիւն հետևեալ յայտարարութեամբ. «Կառավարութեան ձեռք առած արտակարգ միջոցների պատճառով պատրիարքը ստիպված է ժամանակաւորապէս հրաժարվել ազգային ժողովից»։

Մինիստրը գրաւորապէս պատասխանեց, որ կառավարութիւնը չէ կարող թոյլ տալ ոչ այժմ, ոչ ապագայում գումարել ազգային ժողով, որովհետև դա հակառակ է օրէնքներին։

Մօնաստիրում յայտարարված է պաշարողական դրութիւն։ (Հ. Գ.)

ՊՈԼՍԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կ. Պոլիս, 30 օգոստոս

Բուլղար էկզարքը, ամսոյս 23-ին, այցելութիւն տուաւ մեր պատրիարքին իր հետևորդներովը։ Ընդունելութեան ատեն, որ շատ սիրալիր ու մտերմական եղած է, խօսքեր սին, գլխաւորաբար Մակեդոնիոյ եկեղեցիներու և կրթական հարցերու մասին։ Բուլղար էկզարքը ըսած է, թէ յոյն պատրիարքարանը իրաւացի չէ իր ձեռնարկներուն և դրած պահանջներուն համար։ «Եկեղեցի» ըսուածները աննշան շինութիւններ են, և բոլորն ալ բուլղար բնակչութեան դրամովը։ Շատ գիւղացիներ, որոնք Բուլղարիոյ անկախութենէն առաջ կորսուած էին յոյներու մէջ, հետզհետէ ինքնագիտակցութեան գալով, իրենց բուլղար ազգութիւնը և Ֆէնէրի պատրիարքարանի ազդեցութենէն ազատուիլը պահանջեցին ու կը պահանջեն։

Դպրոցական հարցերու վերաբերութիւնով փափագներ յայտնուած էին երկուստեք ... մեր պատրիարքը, ինչպէս շատ բնական է, մաղթած է, որ համերաշխութիւն հաստատուի բոլոր քրիստոնեայ հոգևորական իշխանութեանց միջև, առանց բացառութիւն համարելու բուլղար էկզարքը։

Այդ պարզ խօսակցութիւնները, ինքնին բոլորովին մտերմական, առիթ համարուեր են, որ «Նէօլօղոս», յոյն թերթ մը, դժգոհութիւն յայտնէ մեր պատրիարքի ուղղութեանը դէմ, ու փափագած ըլլայ, որ համերաշխութիւն հաստատուի նաև յոյն և բուլղար «հերձուածող» հոգևորական պետերու միջև։ Այսինքն՝ մեր պատրիարքը, ըստ յոյն բաղձանքներուն, պէտք է ըմբռնած ըլլար, որ օրթօդօքս եկեղեցին երբէք յանձն չպիտի առնէր համերաշխիլ բուլղար էկզարքի հետ, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ՝ հերձուածի մը գլուխը։ Ու կերևի թէ պիտի շարունակուի, գոնէ մինչև անյայտ ժամանակ մը, այդ մտածումը յոյն միտքերու մէջ, որովհետև բուլղար էկզարքը, ասկէ քիչ առաջ, փափագ յայտնած էր այցելութեան երթալ Յովակիմ պատրիարքի, որու յարգանք կը տածէ եղեր, և խաղաղութեան միջոցներ մշակել անձնապէս։ Մերժուեցաւ։ Ու այսօր յոյն պատրիարքարանի բողոքներուն մէջ գլխաւորն է Մակեդոնիոյ մէջ գտնուած եկեղեցիներուն հարցը, որ սկզբունքով քննուած ու վճռուած է պարլամենտի մէջ։

Գրիգոր Զօհրապ նամակ մը հրատարակելով «Իկդամի» մէջ՝ միջամուխ կըլլայ Բ. Դրան և յոյն պատրիարքարանի հարցին։ Պարլամենտականը թէև հաւատի է, թէ երկու հակառակորդներուն միջամտելը ապերախտ դեր մըն է, միևնոյն ատեն կըսէ՝ թէ երբ ճշմարտութիւն գիտցած բանը պէտք է յայտնել, քան լռել. որովհետև եթէ խօսելով մարդ իր անձին վնաս մը ըրած կըլլայ, չխօսելով հանրութեան մը կը վնասէ։ Ու կը շարունակէ սապէս.

«Մեր յոյն հայրենակիցներու հետ գոյութիւն ունեցող անհամաձայնութիւնը՝ սահմանադրութեան հռչակումէն ետքը սկըսաւ։ Ինչէն է՝ չեմ գիտեր, շատ ալ չհաւատացինք իրենց սահմանադրութեանը յարումին։ Փոքր՝ բայց անկախ, հեռու՝ բայց ցեղով ու կրօնքով մօտաւոր պետութեան մը *) գոյութիւնը՝ դժուարին դրութեան մէջ դրաւ մեր յոյն հայրենակիցները։ Գուցէ մարդկային և ժառանգական զգացումներու վրայ խորհելով՝ ենթադրեցին, որ անոնց սէրն ու հակումը միամէ աւելի այն կողմ դարձած էր։ Այս կարծիքը՝ մեր յոյն հայրենակիցներու նկատմամբ՝ մեր ըրած

*) Յունաստան ըսել կուզէ։

[illegible]

հաստատած են իրենց սէրը արտասահմանի համար։ Ու ատով կը հետևցնէ, թէ յունական քաղաքականութիւնը միայն ներքին ազգայնականութեան քաղաքականութիւն մը չէ։ Ու ցաւ կը յայտնէ ցոյց տրուած տրամադրութիւններուն համար։

Դատական մինիստրի խորհրդականը կը կրկնէ իր տեսութիւնները թղթակիցներու, թէ պատրիարքարանը գէշ դեր կը խաղայ պետութեան կամքին դէմ։ Կառավարութիւնը յայտարարեց, թէ թոյլ չպիտի տայ, որ ազգային ժողով գումարուի։ Օրէնք, պատժական օրէնագիրք բնաւ նշանակութիւն չունին իրեն համար։

Արդարադատութեան մինիստրը գրած է իր թէզքերէով. «Նկատելով, որ ուղղակի պատրիարքին կողմէ ընտրութիւններու միջոցով կազմուած ժողովի մը գումարումը հակառակ է պետական օրէնքներու և կառավարութեան կողմէ պատրիարքանին շնորհուած առանձնաշնորհումներուն, ու նկատելով, որ այս գումարումը կրնայ խռովութիւններ առաջ բերել, որոշուած է արգիլել այդ ժողովը։ Բայց որովհետև կարգ մը հրատարակութիւններէ իմացած ենք, թէ պատրիարքարանը որոշած է սեպտեմբեր 6-ին գումարել այդ ժողովը, կը հաղորդենք ձեզի այս արգելքը, ծանուցանելով, որ այդ գումարումը պատժական օրէնքին ... կը հրաւիրէ իր վրայ և թէ հակառակ է կառավարութեան նկատմամբ ունեցած հպատակութեանն ու հաւատարմական պարտականութեանը, կառավարութեան՝ որ իրեն սկզբունք ընտրած է արդարութիւնը հաւասարապէս բաշխել ամենուն»։

Տեսնենք տակաւին մինչև երբ պիտի կնճռոտի հարցը։ Շահէն

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՆՈՐ ԾՐԱԳՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

—

Տեղիս հոգաբարձութիւնը թեմական առաջնորդից ստացաւ հայոց եկեղեցական դպրոցների ուսումնական նոր ծրագիրը, որով առաջնորդը պատուիրում է հոգաբարձութեանը՝ պարտաւորել ուսուցիչներին առաջիկայ 19¹⁰/₁₁ ուսումնական տարվայ ընթացքում դասերը աւանդել յիշեալ ծրագրով։ Թեմակալ առաջնորդը առաջարկում է հոգաբարձութեան և մանկավարժական խորհրդին իրանց դիտողութիւնները ուղարկել իրան տարվայ վերջը՝ Նորին Վեհափառութեանը մատուցանելու համար։

Աւելորդ չեմ համարում մի քանի խօսք ասել յիշեալ ծրագրի մասին։ Մեր ծխական դպրոցներից շատերն ունեն Ա., Բ., Գ. բաժանմունքներ. այդ իսկ պատճառով ես կը մասնաւորեմ խօսքս միայն 3 բաժ. ունեցող դպրոցների մասին։

Ըստ վերոյիշեալ ծրագրի՝ դասերը բաժանված են այսպէս. Ա. բաժ. 21 դաս շաբաթական, Բ. բաժ. 28 դ., Գ. բաժ. 30 դ., ընդամենը 79 դաս։ Եթէ միջին թւով դասագին ընդունելու լինենք 25 ր., մի 3 բաժանմունքով դպրոց պահելու համար անհրաժեշտ է միայն ուսուցիչներին վճարել 1975 ր., պլիւս աւագ-ուսուցչին բնակարան առնուազն 240 ր. արժողութեամբ, ուսուցչին վառելիք, լուսաւորութիւն 100 ր., ընդամենը 2215 ր.։ Հաշւելով նաև ծառային ռոճիկ տարեկան 180 ր., դպրոցին վառելիք և լուսաւորութիւն 100 ր., տան վարձ (եթէ եկեղեցին սեփական դպրոցական շէնք չունի) միջին թւով 400 ր., դասական և այլ պիտոյքներ 200 ր., կը տեսնենք, որ մի երեք բաժանմունքով դպրոց պահելու համար՝ հարկաւոր է 3095 ր.։

Եթէ աշխատենք արհեստական կերպով ծախքերը կրճատել՝ հաշւելով վայելչագրութեան, նկարչութեան, երգեցողութեան, արհեստների, երկրաչափական ձևագիտութեան առարկաների դասագինը 15-ական րուբլի, այն է՝ յիշեալ ծրագրից 20 դ. 15-ական րուբլով և բնակարան էլ եկեղեցական ձրի շինութիւն (400 ր.), առնուազն պէտք կը լինի 2495 ր.։

Եթէ ի նկատի ունենանք, որ շատ քաղաքներում 100—150 ընտանիք կազմում են մի համայնք, տալով տարեկան 35—50 աշակերտ, արդեօք այդպիսի հայ համայնքը կարող կը լինի՞ դպրոցի պահպանութեան համար ծախսել 2495 ր.։

Ես կարծում եմ որ՝ ոչ։

Եթէ քաղաքներում, ուր ժողովուրդը անհամեմատ ունևոր է, քան գիւղերում, անկարող է ծախսել այդքան, հապա ինչպէս մի գիւղ պահէ յիշեալ ծրագրի յարմար դպրոց։

Կարծում եմ, որ ծրագիր կազմողներն այդ գլխաւոր հանգամանքը ի նկատի չեն ունեցել։ Մեծ մեծ ծրագիրներ կազմելով չէ որ պէտք է պարծենանք, այլ և ծրագրին յարմար նիւթական գտնել, այլապէս եթէ այդպիսի մի ծրագիր պարտաւորական լինի, շատ տեղերում ստիպված կը լինեն դպրոցները փակել, չը դիմանալով պահանջվելիք ծախքերին։

Օրինակ, Ստաւրոպոլի նման մի տեղում, ուր կան 150 քիչ-շատ ունևոր հայեր, դպրոցը պահպանվում է 2321 ր. բիւջէով։

Դպրոցը գտնվում է անհամեմատ լաւ պայմանների մէջ. այն է՝ 1) Պապովեանի ժառանգներից տարեկան ստանում է 1200 ր. նպաստ, 2) ունի դպրոցական սեփական փառաւոր շինութիւն, 3) եկեղեցին աւագ-ուսուցչի համար յատկացնում է 2 լաւ սենեակից բնակարան և այս բոլորը ունենալուց յետոյ դպրոցը ծախք ունի կրկին 1121 ր., ուրեմն տարեկան ծախսվում է 2321 ր., չը զարմանաս ընթերցող, 28—30 աշակերտի վրա։

Անշուշտ ընթերցողները կը կարծեն, թէ հոգաբարձութիւնը ուսուցիչներին չաղ-չաղ դասագին է տալիս։ Ո՛չ։ Այստեղ դասագին ընդունած է 25 ր. հայոց լեզուի և կրօնի համար, 20 ր. ռուսաց լեզուի ու թւաբանութեան և 15 ր. երգեցողութեան, ձեռագործի և գծագրութեան առարկաների համար։ Մի քանի առարկաների դասերն էլ ծրագրի քանակութեամբ չեն աւանդվում, այլ պակաս։ Բոլորովին չէ աւանդվում իրազննութիւն, հայրենագիտութիւն, բնական գիտութիւն, երկրաչափ. ձևագիտութիւն. եթէ սրանք էլ աւանդվելու լինեն, այն ժամանակ 2321 ր. բաւական չի լինի։ Ուրեմն Ստաւրոպոլի հայոց դպրոցը 2321 ր. ելքի դիմաց ունի 1200 ր. (շատ տեղերում այս էլ չը կայ) և աշակերտների ուսումնավարձերից մօտ 200 ր., ընդամենը 1400 ր.։ Մնացած բացը լրացվում է ծխական տուրքով, բայց թէ այդ տուրքն էլ ինչ դժուարութեամբ է հաւաքվում, այդ միայն կարող է զգալ նա, ով որևէ նպատակի համար հանգանակութիւն է բացել կամ հաւաքել։

Եթէ Ստաւրոպոլինի նման քիչ շատ ապահովված դպրոցը անկարող է յիշեալ ծրագիրը ամբողջութեամբ անցնել, հապա ինչ անեն անապահով դպրոցները, որոնց թիւը կարծեմ քիչ չէ։

Անշուշտ թեմական իշխանութիւնը աւուսուցիչներից ու հոգաբարձութիւններից պահանջելու է յիշեալ ծրագրի անփոփոխ աւանդումը, բայց սրանք ինչ անեն, երբ այդ ծրագիրը անփոփոխ աւանդելու համար փող չը կայ։ Ո՞ր մարդը չի ցանկանայ շքեղ բնակարանում ապրել, լաւ կահաւորութիւն ունենալ, իր որդոցը բարձրագոյն կրթութիւն տալ, աղջկանը զանազան երաժշտական գործիքների վրա նուագել սովորեցնել և այլն, բայց երբ տեղը հնչիւն դրամ չը կայ, այդ բոլոր ցանկութիւններն էլ մնում են միայն ցանկութիւններ։ Այդպէս էլ ծրագիր կազմողները. կազմել են ծրագիր, հոգևոր իշխանութիւնն էլ հաստատել, իսկ նիւթականի մասին չեն էլ մտածել։

Մի երկու խօսք ևս թւաբանութեան առարկայի մասին։

Կարդալով ամբողջ ծրագիրը, համոզվեցինք, որ ծրագիրը կազմված է միմիայն հայախօս աւանների դպրոցների համար, իսկ Հիւսիսային Կովկասի դպրոցների համար ոչ մի բան չէ արված։

Հիւսիսային Կովկասում եթէ ծնողները իրանց որդոց տալիս են հայոց ծխական դպրոցները, միմիայն այն նպատակն ունեն, որ հայերէնի հետ նրանք սովորեն և ռուսերէն ու աւարտելով ծխական դպրոցը՝ ազատ, առանց պատրաստութեան կարողանան մտնել պետական գիմնազիաները, իսկ յիշեալ տեղերում աշակերտներին քննում են թւաբանութիւնից ռուսերէն լեզուով։

Շատ տեղեր՝ թէ ուսուցչական խմբերը և թէ հոգաբարձութիւնները աշխատել են այսպէս թէ այնպէս մի փոքր բաւարարել այդպիսի ծնողներին։ Նրանք հնարաւոր են համարել թւաբանութեան առարկան անցնել ռուսերէն եթէ ոչ բոլոր բաժանմունքներում, գոնէ Բ. և Գ. բաժ.։ Ներկայ ծրագիրը տալիս է միայն թւաբանութեան առարկայի դասերի թիւը և ծրագիրը՝ առանց յիշելու թէ թոյլատրելի՞ է արդեօք Հիւսիսային Կովկասի դպրոցներում անցնել այն ռուսերէն։ Անշուշտ այդ բացը չէր լինի, եթէ ծրագիր կազմողների մէջ լինէր Հիւսիսային Կովկասի դպրոցներում պաշտօնավարած ուսուցիչներից մէկը։

Տարիների ընթացքում տեղիս հոգաբարձութիւնը կանգնած է եղել այդ դժուար հարցի առաջ։ Երբեմն վճռել է թւաբանութիւնը հայերէն անցնել և իսկոյն տեսել է, որ աշակերտների թիւը զգալի կերպով պակասել է, իսկ երբ թւաբանութիւնը անցել են ռուսերէն՝ աշակերտները աւելացել են։

Արդ, ինչպէս անել. թւաբանութիւնը անցնել հայերէն և աշակերտներից զրկվել և երեխաներին էլ զրկել հայերէն սովորելուց թէ՞ երկու չարիքներից փոքրագոյնը ընտրելով թւաբանութիւնը անցնել Ա. բաժանմունքում հայերէն, իսկ Բ. և Գ. բաժանմունքներում՝ ռուսերէն։ Տեղիս հոգաբարձութիւնը աւելի նպատակայարմար է գտել վերջին ձևը, չուզենալով փակել դպրոցը։

Արդ, եթէ հոգևոր իշխանութիւնը պահանջելու լինի թւաբանութիւնը անցնել հայերէն, մի երկու-երեք տարուց դպրոցը ինքն իրան կը փակվի, որովհետև ոչ մի հասարակութիւն 5—10 աշակերտի համար չի համաձայնվի ծախսել 3,000 ր. տարեկան։

Առ այժմ յիշեալ հարցի մասին այսքանը ասելով՝ աւելորդ չեմ համարում յիշել, որ յուլիսի 9-ին տեղիս ծխական ժողովը դպրոցական նախահաշիւ կազմելով որոշել է 2321 ր., թեմակալ առաջնորդն էլ հաստատել։ Այդ նախահաշւով ուսուցչական խումբը կազմված է և դասերն էլ բաշխված։ Նոր միայն պարտաւորական ծրագիրը ստանալով ինչ անէ հոգաբարձութիւնը։ Արդեօք իրաւունք ունի՞ հաստատված նախահաշիւը փոփոխութեան ենթարկել։

Ս. ք. Տէր-Յովհաննիսեանց

Ստաւրոպոլ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Շուշի, 2 սեպտեմբերի

Եղանակը յանկարծ փոխվեց։ Քաղաքը պատած է մշուշով. գալիս է բարակ անձրև. մարդիկ հագել են ձմեռվայ վերարկուներ։ Այնպէս ցուրտ է, որ յիշեցնում է ձմեռվայ օրերը։ Այս ամառ Ղարաբաղում չը տեսնված շոգեր եղան, այնպիսի շոգեր, որ ... տունը էր յարուցանում։ Տարափոխիկ հիւանդութիւնները վերագրում էին այդ շոգերին։

Խոլերայի համաճարակի սարսափը տիրել էր ի մեզ. ամենքը լարված հետևում էին, թէ նա դէպի ո՞ր կողմերն է թռիչքներ և արշաւանք գործում, բայց և այնպէս մաքրութեան մասին չէին կպցնում նրա առաջը առնելու։ Ընտրված են թաղական վերահսկողներ մաքրութիւնը վերականգնելու, բայց ինչ կարող է անել մի թաղական վերահսկող, երբ ժողովուրդը դեռ թաւալվում է կեղտ ու տիղմի մէջ, երբ բակը լիքն է անմաքրութիւնով։ Այդ վերահսկողները շատ-շատ փողոցները կարող են մաքրել տալ, մի աւելորդ նեղութիւն, որովհետև Շուշին թեքութեան վրա գտնվելով մի փոքրիկ անձրևի հեղեղն այնպէս մաքրում է, որ քաղաքը փայլում է արևի ճառագայթների տակ։ Մաքրութիւնը մարդիկ իրանք առանց բռնի ույժի պիտի հասկանան, պիտի մարմնացած լինեն. երբ այդպէս չէ, նշանակում է նրանք մաքրութեան մասին իսկի գաղափար էլ չունեն։ Օրինակը պարզ աչքներիս առաջն է։ Մ. Անանեանցը ահագին գումարներ ծախսելով քաղաքի համար կառուցել է մաքուր, առանձին համարներ ունեցող, շոգիով տաքացող բաղանիք, բայց մարդիկ չեն օգտվում, աւելորդ են համարում մի 50—60 կոպէկ տալ և մաքրել իրանց կեղտոտ մարմինը։ Այսպէս է և ամեն բան։

Խոլերայի երկիւղը այնպէս սաստիկ էր քաղաքումս, որ պատահական մահերն անգամ համարվում էին խոլերա։ Մի երեկոյ արհեստաւորներից մէկը, իր խանութը փակելիս, երևի արևան պակասութիւնից՝ ուշաթափվում է։ Հարևանները վերցնելով նրան տանում են տուն։ Տեսնողները առանց վերահասու լինելու, թէ բանն ինչումն է, տարածում են, որ սկսվեց խոլերան, մահվան առաջին դէպքը արդէն պատահեց։ Այդ հիւանդին տուն տանելով նրա ազգականներն ընկնում են քաղաքը, բայց 9 բժիշկներից և ոչ մէկին չեն գտնում՝ օգնութիւն հասցնելու։ Անսպասելի կերպով նրանց տունն է մտնում քաղաքային բժիշկը, հարցնում է հիւանդի սենեակը. նրան ցոյց են տալիս և առաջնորդում մտնելու այնտեղ, բայց բժիշկը կանգնում է պատշգամբում, հագնում է մի մեծ սպիտակ շապիկ, գրպանից հանում մի սրւակ դեղ, սրսկում վրան, լւանում ձեռները և այլն։ Բժշկի այս գործողութիւնը զարմացնում է տնեցիներին, և երբ հարցնում են, թէ այդ ամենը ինչ է նշանակում, նա պատասխանում է, որ թաղապետը գրել է իրան, որ այդ տանը խոլերայով հիւանդ կայ, օգնութեան պիտի հասնել։ Բժշկին հասկացնում են, որ այդ մարդը բերանից երբեմն-երբեմն արիւն է թափում, նոյն դէպքը կրկնվել է և այժմ։ Բժիշկը մտնում է հիւանդի մօտ և արդարև հաւաստիանում է, որ հիւանդը կրծքի հիւանդութիւն ունի և մօտ է մեռնելու։ Մի քանի ժամից յետոյ մեռնում է այդ հիւանդը։

Արդ՝ սարսափը ժողովուրդը, մահից վախեցող ազգաբնակութիւնը իսկի մտածում է մաքրութեան մասին, աշխատում է տունտեղ, անկողին, հագնելիք և ուտելիք մաքուր պահել։ Ո՛չ և ո՛չ։ Ուրեմն փոխանակ սարսափելու, աւելի բարւոք է մաքուր նիստ ու կաց ունենալ, և այն ժամանակ՝ երբեք անժամանակ մահը չի մօտենայ ոչ ոքի։ *

Սալի գիւղ (Ղազ. գ.), 29 օգոստոսի

Վերջին ժամանակներս Սալի, Մելիք և Պիպիզ գիւղերի ժողովուրդը (200 ծուխ), զգալով ուսման ծարաւը և՛ մի կողմ թողնելով իր չքաւորութիւնը, գրաւոր կերպով յայտնեց իր պատրաստակամութիւնը կենտրոնական «Նորաշէն» մասում եկ.-ծխ. դպրոց ունենալու, իբրև միմեանց մերձակայ գիւղեր, խոստանալով տարեկան որոշ տուրք տալու դպրոցին՝ Սալի գիւղից 100, Պիպիզից 20 և Մելիք գիւղից 15 ր.։ Գործերը, խնդրագրի հետ միասին, ուղարկվեցին Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան՝ խնդրելու նրա աջակցութիւնը, իր հովանաւորութեան տակ վերցնելու այդ դպրոցը։ Ընտրվեցին հոգաբարձուներ, համախօսականը ուղարկվեց հոգևոր իշխանութեան ի հաստատութիւն։ Ամսիս 29-ին ստացվեց հոգևոր վարչութեան պատասխանը հոգաբարձուների հաստատման մասին։ Ընդհանուր ժողով գումարվեց, ուր ուսուցիչ Մ. Տէր-Գէորգեանը կարդաց այդ թուղթը, որով իրաւունք է տրվում ուսումնարանը բանալու, ուսուցիչ հրաւիրելու. ուսուցիչն ապա նկարագրեց ուսումնարանի նշանակութիւնը։ Ժողովուրդը յայտնեց իր ուրախութիւնը։ Մէջ դրվեց հանգանակութեան մատեանը, որին հետևեցին ստորագրութիւնները։ Նստարանների համար հաւաքվեց 50 հատ տախտակ. հիւսները խոստացան ձրի մէկմէկ հատ շինել, իսկ հոգաբարձու Ղ. Աթաբէգեանը խոստացաւ իր հաշւով առնել բոլոր աշակերտների դասագրքերը և տետրերը առանց խտրութեան, որոնք կը լինեն գրադարանի սեփականութիւն, ձրի բաժանելու աշակերտներին։ Բացի այդ, խոստացաւ ... դպրոցի շինութեան համար մի նոր կիր ընծայել (3000 պուդ)։

Ժամանակաւոր դպրոցի համար վարձվեցին Վ. Ոսկանեանի նոր տները։

Ժողովուրդը արդէն իր խոստումը կատարեց. աւելին նրա ույժից վեր է. հետևապէս մնացեալը թողնվում է բարերարներին, յուսալով որ սրանք չեն խնայի իրանց լումաները ձգելու տեղական դպրոցի համար դըրված գանձանակի մէջ, օգնութեան հասնելու ուսման կարօտ հարիւրաւոր մանուկներին և թեթևացնելու մեր գիւղացիների վերցրած այն մեծ, ծանր լուծը, որ է դպրոցը։

Ա. Ղազարեանց

—

Հադրութ, 23 օգոստոսի

Հադրութը մի շուկայ է իր շրջակայ գիւղերի համար, բայց հուտ առևտրականից զուրկ լինելու պատճառով, առևտուրը փոխադրվել է Կարեգին գիւղը։

Զարմանալի առաջադիմութիւն են արել այդ «սուբբոտնիկ» մոլոկանները։ Տեղական ժողովուրդը, թէ հայ և թէ թուրք, գովում է նրանց գիւղատնտեսութիւնը...

Շատ ժամանակ չէ, որ այդ մոլոկանները եկան Ռուսաստանի խորքերից Կովկաս։ Նրանք կարողացան իրանց չէզոք բնաւորութեամբ մտերմացնել իրանց շրջակայքի գիւղացիներին. մոլոկանը ուղղասէր մարդ է. ոչ իրանը կը տայ, ոչ ուրիշինը կառնի։ Այդ մոլոկանները կարողացան իրանց համար բազար բանալ. համարեա ամբողջ գաւառը, մօտաւորապէս 60 գիւղեր, շաբաթը երկու անգամ թափվում են այդ մոլոկանների «բազարը»՝ նրանց բաղից, վարելահողից և տնային պատրաստած մթերքներից գնելու։ Հայը գնում է այնտեղ միայն առնելու. չը կայ մի այնպիսի գիւղ, որ կարողանայ իր ապրանքից ներմուծել այդ բազարը. բոլորը գնում են միայն առնելու։

Մի ժամանակ Հադրութը ծաղկած էր իր տեսքով. այն ժամանակ մոլոկանները 20 տուն էին, յետ ընկած, աղքատ ժողովուրդ. բայց այժմ մոլոկանն ունի սեփական ժողովարան, սեփական կլուբ, գր.-ընթերցարան, մի խօսքով՝ ինչ որ հարկաւոր է իր կարիքների համար։ Իսկ Հադրութը մեռած դրութեան մէջ է, տխուր է նա, և ներկայ տխրութեան վրա աւելանում է նոր տխրութիւն. այդ գիւղում մնացած ալևորներն են, որոնք ողբում են իրանց մենակութիւնը։ Այդ բոլորի վրա աւելացրէք և տարափոխիկ հիւանդութիւնները, այն է՝ կարմրուկ, բգացաւ, դիֆտէրիտ, խոլերինա, և այլն. չը կայ բժիշկ, չը կայ ֆելդշեր, չը կայ դեղատուն. մեռնում են առանց բժշկի, առանց դեղի, առանց օգնութեան։ Զարմանալի է, արական-իգական 3 բաժ. ուսումնարան ունեցող գիւղում դեռ չեն վերացած մեր տխրահռչակ դալլաք-սաֆրէչները. երեխան հիւանդ է բգացաւով, ծնողները սաֆրէչին են հրաւիրում, որ արիւն առնէ։

Գիւղում կայ և մի վատ սովորութիւն. դա աղջիկ փախցնելն է։

Կարելի է շնորհակալութիւն յայտնել մի քանի անձանց, որոնք աշխատում են, որ գիւղն ունենայ մէկ հմուտ բժիշկ, մէկ ֆելդշեր և մի դեղատուն. երանի կը լինէր, որ նրանք հասնէին իրանց նպատակին։

Խօսքս վերջացնելով՝ աւելացնում եմ, որ բգացաւ հիւանդութիւնը այն տեսակ աւերումներ է անում, որ մարդ ուղղակի մնում է շուարած. բժշկի դիմող չը կայ. հիւանդութիւնը օրէ-օր տարածվում է. 1 տարեկանից մինչև 20 տարեկանը վախճանվում են։

Յ. Ա. Խ.

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ ԳԱՆՁԱԿՈՒՄ

—

Վերջին երկու տարում, տեղիս քաղ. վեցդասեան դպրոցում առաջադիմութեան հըրակայական քայլեր է նկատվում։ Անցեալ ուսումն. տար. սկզբից աւանդվող առարկաների թւին աւելացան երաժշտութիւն, նկարչութիւն, մարմնամարզութիւն և այգեգործական տարրական գիտելիքներ. իսկ այս տարի բացված են ընթացաւարտների համար երկամեայ դասընթացքով մանկավարժական կուրսեր, որտեղ աւարտողն անարգել գիւղական տարրական դպրոցներում ուսուցչութեան պաշտօն է վարելու։

Եւ ուրախալի է...

Ուրախալի է այն մտքով, որ քաղ. դպրոցի անորոշ ապագան այս կուրսերով որոշակի է դառնում։

Ինչու...

Աշակերտը 7—8 տարի իր կուրծքը մաշելով քաղաքային դպրոցում, մի թղթի կտոր ձեռքին, իրան նետում է կեանքի ալեծածան ծովի մէջ։ Նա առաջին քայլից մնում է շուարած ու քար կտրած։ Դպրոցը նրան ոչ մի իրաւունք չէ տուել. ինչ անի, ո՞ւր դիմի, ինչ գործ սկսի՝ մի կտոր հաց գըտնելու համար։ Նրան մնում է շարունակել, մտնելով մի ուրիշ դպրոց, որ շատ քչերին է աջողվում, կամ անճարացած, 18—20 տարեկան հասակում, նոր միայն մի արհեստի դիմել՝ ներկայ դաժան պայմաններում իր գոյութիւնը քաշ տալու տենչով։

Առաջին կուրսում այժմ սովորում են 22 հոգի, որից 4-ը ռուս, 2-ը աբխազ, 2-ը յոյն և 14-ը թուրք, որոնք լինելով գիշերօթիկներ, ստանում են ապրելու և սովորելու բոլոր յարմարութիւնները։ Ծախքերը հոգացվում են գանձարանից և փոքր մասով քաղաքի միջոցներից։ Շաբաթական իւրաքանչիւր կուրսում լինելու է 30 դաս։

Անցնելու են նաև մանկական գրականութիւն և տարրական մանկավարժութիւն. Կուրսերի համար հրաւիրված է առայժմ մի ուսուցիչ։

Հաւաստի աղբիւրից տեղեկացանք, որ դպրոցի աշակերտութեան ⅔ մասը կազմող հայ սաները զրկված են կուրսերից օգտվելու իրաւունքից, այն պատճառով, որ հայերը ընդհանրապէս կրթված են և ունեն պետական դպրոցներում տասնեակներով ուսուցիչներ։

Ճիշդ է, պետական դպրոցներում կան հայ ուսուցիչներ, որոնք աւարտած են սեմինարիաներ և ուսուցչական ինստիտուտներ, նրանք իրաւունք ունեն ուսուցչական պաշտօն վարել։ Բայց ինչ է անելու քաղաքային դպրոց աւարտող հայ աշակերտը, որ զրկված է ամեն մի իրաւունքից։ Նա ինչ մեղաւոր է, որ իր ազգի ունևոր զաւակները, ուսանելով միջնակարգ դպրոցներում, իրաւունքներ են ձեռք բերել կեանքի մէջ ապրելու համար. իսկ ինքը անզօր լինելով ինչ անի։ Չէ՞ որ նա էլ է ուզում ապրել, չէ՞ որ 6—8 տարվայ չարչարանքը կորչում է՝ կուրսերից օգտվելու իրաւունքից զրկվելով։ Եթէ կուրսերը բոլորի համար կան, ինչու հայ աշակերտի համար չը պէտք է լինեն։

Մեծ յոյս ունենք, որ դպրոցի վարչութիւնը, գոնէ միւս տարվանից, աչքի առաջ կունենայ հայ աշակերտների անորոշ ապագան քաղաքային դպրոցում, նրանց էլ իրաւունք կը տայ օգտվելու կուրսերից, ընդմիշտ բարձրացնելով դպրոցի դիրքը նաև հայ հասարակութեան աչքում։ Վատ չէր լինի, եթէ մեր ծնողները նոյն մտքով մի խնդրագրով դիմէին Կովկասի ուս. շրջ. հոգաբարձուին։

Սարգօ

ԽՕԼԵՐԱ

—

Թիֆլիս.—Սեպտ. 6-ի առ. ժամը 9-ից մինչև սեպտ. 7-ի առ. ժամը 9-ը Թիֆլիսում խոլերայով հիւանդացել է 1 հոգի։ Հիւանդանոցում կային 11 հոգի, աւելացել է 1, առողջացել և դուրս են եկել 4 հոգի, ներկայումս կան 11 հոգի։

—

Պետերբուրգ.—Մայրաքաղաքում օրվայ ընթացքում հիւանդացան 45, մեռան 13, բժշկվում են 571 հոգի։

Սիմֆերոպոլ.—Եկաւ պրօֆ. Րէյնը խոլերայի դէմ մաքառելու համար։

Կ. Պոլիս.—Տրապիզոնում խոլերայով հիւանդացել են 6, մեռել են 2 հոգի։ (Հ.Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ «Մշակի» հետևեալ համարը այսօրվայ տօնի պատճառով լոյս կը տեսնէ ուրբաթ օրը, սեպտեմբերի 10-ին։

◆ Վերադարձաւ Թիֆլիս նահանգապետ Լօգինա-Լօգինսկին ֆինանսների մինիստրին ընդառաջ գնալուց յետոյ։ Վերադարձան նոյնպէս արդարադատութեան մինիստրին ուղեկցող դատաստանական պալատի աւագ նախագահ Կօչուբէյը և միևնոյն պալատի դատախազ Ա. Սիլինը։

◆ Վաղը Թիֆլիս կը վերադառնայ Բագուից Վրաստանի էկզարխը։

◆ «606» պրէպարատը իր բարերար ազդեցութիւնը գործեց նաև Թիֆլիսում, երբ բժ. Իստամանեանը սրսկեց նրան սիֆիլիսով ծանր մի հիւանդի։ Հիւանդն արդէն առողջանալու ճանապարհին է։ Այդ հրաշագործ դեղից շատ չնչին քանակութեամբ յանձնված է նաև Արամեանի հիւանդանոցի կառավարիչ բժ. Ցարութիւնեանին։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը շնորհակալութիւն է յայտնում ոստիկանապետի օգնականներ Կանդելակիին և Ստրօժևին ոստիկանապետի բացակայութեան ժամանակ օրինակելի կերպով պաշտօնավարելու հա-

մար։ Իսկ ոստիկանապետը շնորհակալութիւն է յայտնել խուզարկու բաժանմունքի պետ Գագիէվին և սրա օգնականներին։

✦ Զայնաւորների մի խմբի մէջ այս օրերս որոշում կայացաւ՝ քաղաքագլխի ընտրութիւնը կատարել այժմ և ոչ թէ չը յետաձգել աշնան։

✦ Իրաւասու Մինքեվը առաջարկում է համգուցեալ իշխ. Չերքեզովի յիշատակը յաւերժացնել՝ կոչելով Նախալովկան Չերքեզովի անունով։

✦ Այն դիֆթերիտները, որ սանիտարական մասնաժողովը երևան հանեց Իրակլիի, Բէհբութեանների և Թամամշեանների հանքային բաղնիքներում, արդէն վերացված են, որով սանիտարական մասնաժողովի թոյլտուութեամբ յիշեալ բաղնիքները դարձեալ վերաբացվեցին։

✦ Պօստ-հեռագրական տեսուչ Դովհակովսկին, լուծելով Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական գրասենեակի սեփական շինութեան հարցը, մեկնեց Պետերբուրգ։ Ինչպէս մենք հաղորդել էինք, պօստային գրասենեակի համար վարձված է Ռոստոմ Մարտիրոսեանի տունը Մաղաթովսկայա փողոցի վրա։ Շինութիւնը վերցված է 5 տարով՝ տարեկան 16,000 րուբլի վճարով։ Միւս կողմից սկսվել են սեփական շէնք կառուցանելու նախապատրաստական աշխատանքները։ Նոր շինութիւնը աւարտվելու է 3—4 տարում։

✦ Թիֆլիսի ոստիկանապետի օգնական Կանդելակին, ապաքինվելով իր հիւանդութիւնից, ստանձնել է իր պարտականութիւնները։

✦ Կովկասի Ջրերի տեսուչ Պետրովը մեկնեց Մուղան՝ տեղում ոռոգման աշխատանքների հետ ծանօթանալու համար։

✦ Այսօր Արքունական թատրոնում տեղի կունենայ ճանապարհորդուհի Կորսինայի վերջին դասախօսութիւնը Սիցիլիայի մասին։ Ցանկալի էր, որ հասարակութիւնը ուշադրութեան առնէ տիկնոջ դասախօսութիւնների արժէքը և գոնէ այսօր, միա բաբէր օրը, լցնէ թատրոնասրահը։

✦ Պետերբուրգում Շուրուպով անունով մէկը նոր միջոց է գտել խոլերայի դէմ, որ նպաստաւոր հետևանքներ է տալիս։

✦ Հաջիբէնդում փակվեց պօստային բաժանմունքը։

✦ Բագւում հրատարակվող «Каспій» լրագրի խմբագրութիւնը քաղաքապետից ենթարկվեց 200 րուբլի տուգանքի՝ ֆնասակար ուղղութեան համար։ Միևնոյն պատճառով «Баку» թերթը ենթարկվեց 300 րուբլի տուգանքի։

✦ Բագւում քաղաքային այգու մի անկիւնում սեպտեմբերի 5-ին գտնվել է հողում թաղված մօտ 7 ֆունտանոց ժակեզօնական տիպի սոսկալի ույժի մի ռումբ։

✦ Պարսկահպատակ Գաբր. Դաւթեանցի կինը օգոստոս ամսին մահացաւ, թողնելով երեք զաւակների՝ երկու աղջիկ 4 և $2^1/_2$ տարեկան և մի տղայ $5^1/_2$ տարեկան։ Յիշեալ Գաբրիէլը անգործ է և չէ կարողանում անգամ չոր հաց հայթայթել որբերին։ Այդ պատճառով նա մեր միջոցով դիմում է բարերար և անզաւակ անձանց, խնդրելով որդեգրել յիշեալ որբերին։ Հասցէն՝ Дворянская ул., д. Попова, № 13.

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Թիֆլիսի նահանգապետի կարգադրութեամբ մսավաճառ Փարսադան Սուլխանեանը ենթարկվում է 50 րուբլի տուգանքի կամ մի ամսով բանտարկութեան՝ միսը աւել գնով վաճառելու համար։

✦ Սեպտեմբերի 6-ին, Ավէչնայա փողոցում Նատալիա Զանդուրաշվիլին գտել է մի շաբաթական տղայ նորածին, որ ուղարկված է Օլգինսկի ծննդաբերական ապաստարանը։

✦ Սեպտեմբերի 6 ին, երեկոյեան ժամը 8-ին, Նաւթլուղի փողոցում գեներալ Խօղըզկոյի այրու տանը շրջված լամպերից հրդեհ առաջացաւ, որ հանգցրեց հրդեհաշէջների խումբը։ Վնասները հաւասարվում են 1500 րուբլու։

✦ Նոյն օրը Վօրօնցովսկայա փողոցում կալանաւորվեց աքսորական Նիկօլայ Մուխրանսկին։

✦ Սեպտեմբերի 6-ին ոստիկանութիւնը առևտրա-տնտեսական գործակալների հետ Բաբիկովի փառն մէջ, Արգէէևսկայա փող. № 115 տանը, ալիւրի տոպրակների մէջ երևան հանեց որդեր։ Փուռը այժմ կնքված է, իսկ Բաբիկովը պատասխանատուութեան պէտք է ենթարկվի։

✦ Շուրջկալի ժամանակ IX քաղաքամասում սեպտեմբերի 6-ին ձերբակալվեցին 26 անգործ և անանցաթուղթ մարդիկ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՏԻԿ. Ա. Ա. ԿՈՐՍԻՆԻԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սեպտեմբերի 6-ին Ա. Կորսինիի կարդացած դասախօսութիւնը Մեկսիկայի մասին՝ ամենահետաքրքրականների շարքը կարելի է դասել։

Իր դասախօսութիւնների ամբողջ շարքը վերաբերում էր այլ և այլ երկիրների տնտեսական, ազգագրական, տեղագրական և այլ հարցերին, սակայն երբեք յարգելի դասախօսուհին չը ծանօթացրեց մեզ իր դասախօսութիւնների նիւթ ծառայող երկիրների քաղաքական կարգ ու սարքի հետ։

Այս անգամ նա տուեց Մեկսիկայի քաղաքական կազմի մասին հակիրճ տեղեկութիւններ, ժամանակշելով գլխաւորապէս հասարակապետութեան շնորհիւ ազգաբնակութեան ստացած օգուտները, իբրև հակադրութիւն բռնակալական յուր կարգերի, որպիսինները գոյութիւն ունէին կայսր Մաքսիմիլիանի թագաւորութեան օրերում։

Մեզ միայն մի հանգամանք շատ զարմացրեց և այդ այն է, որ, դասախօսուհու ասելով, երկրի աշխատաւոր տարրի տնտեսական վիճակը շատ ողբալի դրութեան մէջ է գտնվում։ Իսկ մենք գիտենք, որ այսպիսի դրութեան մէջ եղող երկիրը երբեք չէ կարող երջանիկ լինել, քանի որ քիչ շատ բարեկեցիկ վիճակի մէջ չէ գտնվում նրա աշխատաւոր տարրը։ Սա մի հակասութիւն է, որ մենք երբեք ըմբռնել չը կարողացանք։ A—s.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

Հին-Նախիջևան, 5 սեպտեմբերի

Երէկ, տեղիս ծխ. դպրոցի դահլիճում, դերասան Աղայեանը, բարեհաճ մասնակցութեամբ տեղական սիրողների, խաղաց Շիլլերի «Աւազակների» I և IV գործողութիւնները և Թուրեանի թարգմանած «Խանումս նեղուում է» 1 գործողութեամբ վօդեվիլը։ Պիեսան անցեալ տարի մեզանում խաղացել է, առանց կրճատումների, դերասան Աբէլեանը իր խմբով։

Դահլիճը համարեա դատարկ էր։ Ներկայացումը անցաւ սառը և տևեց մինչև ժամը մօտ 12-ը։

Մի քիչ սթափեցրին հանդիսականներին սիրողների արտասանած ռուսերէն և թուրքերէն լեզուներով մոնոլօգները և ոտանաւորները։

Մի պարոն շատ աչքի կերպով արտասանեց Մաղուրկէվիչի «Больной» ոտանաւորը։

Ջը կար ոչ մի կարգապահութիւն։

Մուտքը, ինչպէս լսեցինք, եղել է մօտ 20 րուբլի։ Վահան Դովլաթեան

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Հայ դերասանական խմբի ռէժիսեօր դերասան Արմէնեանն արդէն գործի է անցել։ Նա դերակատարների միջև բաժանելու խաղացանկի (րեպերտուար) մէջ մտնող բոլոր դերերը խմբի դերասաններին, համաձայն իւրաքանչիւրի ընդունակութիւնների և առ հասարակ ամպլուայի։

Ներկայ սէզօնի խաղացանկին աւելացել է մի նոր պիէս ևս, որը նոյն իսկ դեռ ռուսերէն լեզուով չէ խաղացված և, ինչպէս մենք լսեցինք, բաւական հետաքրքրական բովանդակութիւն ունի և շօշափում է դատաստանական հիմնարկութիւնների և դատաւորների պակասաւոր կողմերը։

Պիէսը պատկանում է ֆրանսիական «Matin» թերթի Պետերբուրգի թղթակից Գաստօն-լը-Րուի գրչին, որը երկար ժամանակ վարել է նոյն թերթի դատաստանական բաժնի տեղեկատուի պաշտօնը և ազատագրական շարժումների ժամանակ ապրել է Պետերբուրգում ու հետևել է Ռուսաստանում կատարվող դատաստանական բոլոր խոշոր պրօցեսներին։

Պիէսը 3 գործ. է և կոչվում է «Դատաւորների տունը»։

Թարգմանել է ֆրանսերէնից հայերէնի դերասան Արմէնեանը։

✦ Պետերբուրգում Ս. Զիմինը այս թատրոնական սէզօնին ներկայացնելու է «Камо грядеши» և «Пиковая дама» օպերաները բոլորովին նոր ճաշակով և շքեղ դեկորացիաներով։ Բաւական է միայն ասել, որ երկու օպերաների վրա նա ծախսել է մօտ 40,000 րուբլի։

✦ Օգոստոսի 30-ից Պետերբուրգում սկսեց հրատարակվել «Петербургскія Театральныя Вѣдомости» անունով ամենօրեայ թերթը։ Նմանօրինակ թերթը առաջինն է Ռուսաստանում։ Հասցէն է Իտալիանսկայա փողոց, № 15։

✦ Վրաց Դրամ. Ընկ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպվում է օպերային խումբ։ Կը խաղացվի ի միջի այլոց «Հաջի-Մուրադ» օպերէտը, մասնակցութեամբ վրաց կատակերգու-դերասանների։

✦ Վրաց Դրամ. Ընկ. նախաձեռնութեամբ բացված դրամատիկական դասընթացների ուսուցիչների շարքում լինելու է և Ակակի Ծերէթելին, որը կը դասաւանդի բանաստեղծութիւնների պատկերաւոր ընթերցումը։

✦ Տամբովի նահանգապետը արգելել է խաղալ «Անդրէևի» «Մեր կեանքի օրերը» պիէսը։

✦ Անաստասիներին հովանաւորող ֆրանսիական ընկերութիւնը մեծ պարգև տուեց Էդմոնդ Ռոստանին «Chanteclére» պիէսայում «Թռչունների նկատմամբ ցոյց տուած սիրոյ համար»։

✦ Պարիզի «Chatelet» թատրոնի մեքենավարները գործադուլ են արել, որով թատրոնում ընդհատվել են ներկայացումները։

ՄԱՄՈՒԼ

Արդարադատութեան մինիստր Շչէգլովիտովի՝ Թիֆլիսի նահանգական դատարանի շինութեան մէջ արտասանած ճառը առիթ է տուել «Утро Россіи» թերթին հետևեալ տողերը նուիրել «Վիլհէլմի դափնիները և Ի. Գ. Շչէգլովիտովը» խորագրի տակ.

Վիլհէլմ կայսրի դափնիները, որ նա վաստակում էր իր ճառերով լեհական Պօզնանում, հանգիստ չը թողին մեր արդարադատութեան մինիստր Շչէգլովիտովին։ Թիֆլիսում իր ճառի մէջ ասել է. «Մեր դատարանը ռուսական դատարան է։ Նա չէ կարող և չը պէտք է հայկական, վրացական, թուրքական կամ ուրիշ որևէ ազգութեան դատարան լինի»։

«Ռուսական դատարանը չը պէտք է լինի հայկական, վրացական, թուրքական...»։ Պետրոսի ժամանակներից սկսած մինչև մեր օրերը լաւագոյն ռուս մարդիկ, անկեղծ հայրենասէրները երազել են, որպէս զի ռուսական դատարանը դառնայ և՛ հայկական, և՛ վրացական, և՛ թուրքական, որպէս զի Ռուսաստանում ապրող բոլոր ժողովուրդները ռուսական դատարանը համարեն իրանցը, իսկ Շչէգլովիտովը թեթև սրտով անջատում է պետութիւնից ամբողջ 25 միլիօն ռուս քաղաքացիների, որոնք այլ լեզուով են խօսում։

Դեռ ինչպէ՜ս հեռու են մեր պետական մարդիկ իմպէրիալիզմի — Ռուսաստանի համար միակ կանոնաւոր քաղաքական աշխարհահայեցողութեան իդէալները իւրացնելուց։

*

Այն միջադէպի առիթով, որ տեղի ունեցաւ վերջերս Կ. Պոլսում, ուր գրգռված ամբոխը սպանական աղաղակներով անարգեց իտալական դեսպանին, «Temps»-ը հետևեալ խորհրդածութիւններն է անում.

Երիտասարդ թիւրքերի նացիօնալիզմը ազդեց ֆանատիկ կրքերի վրա։ Այս հանգամանքը այժմ վշտով ընդգծում են իտալական այն լրագիրները, որոնք առաջինը ողջունեցին թիւրքական ազատութիւնը։ Դեռ երէկ թիւրքիայի սահմանադիր կառավարութիւնը պնդում էր վերացնելու այն կապիտուլացիաները, «որոնք չեն յարմարվում այլ ևս Եւրօպայում սահմանադիր թիւրքիայի գրաւած դրութեանը»։ Այս պահանջը ստիպում էր ենթադրելու, որ սահմանադրութիւնը իբրև դիւթական գաւազան վերափոխեց արաբի, քիւրդի, ալբանացու և «օսմանեան» ազգի միա մուսուլման տարրերի բնութիւնը։ Իրականութիւնը աւելի քիչ ուրախալի է և աւելի քիչ սփոփիչ, և կապիտուլացիաների հարցը այսօր աւելի քիչ շանսեր ունի լուծում ստանալու։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, 28 օգոստոսի

«Մշակի» № 185-ում Դէրբենտի դպրոցի նախկին աւ.-ուսուցիչ Ռուբէն Տէր-Գրիգորեանի իմ դէմ ուղղած բողոքը միանգամայն անիրաւացի է։ Անա ամբողջ եղելութիւնը, որ գրի եմ առնում պաշտօնական գործերից։

Ես բնաւ ցանկութիւն չեմ ունեցել Ռ. Տէր-Գրիգորեանին պաշտօնից զրկելու, այլ ինքն է ստեղծել այն տխաճ դրութիւնը, որ յանգել է պարոնի արձակման կամ, աւելի ճիշդ է ասել, ազատ կացուցման, հակառակ դէպքում ես դպրոցներն այցելելուց յետոյ իմ թ. 6 ընդհանուր զեկուցման մէջ յունիսի 2 ին թեմ. խորհրդին չէի գրի. «Սա միջակ կարողութեան տէր մի ուսուցիչ է, որ կարող է խիստ հսկողութեան ներքոյ բարեխղճօրէն կատարել իր գործը, սակայն աւ.-ուսուցիչ կարող է մնալ միմիայն այն դէպքում, եթէ հրաժարվի պետ. դպրոցում ստանձնած դասերից», և դարձեալ նոյն գրութեամբ չէի խնդրի ու պրտօնութիւն ստանայ թեմ. խորհրդից՝ «վերահաստատել Դէրբենտի դպրոցի աւ.-ուսուցիչ Ռ. Տէր-Գրիգորեանին՝ պայման դնելով, որ հրաժարվի պետ. դպրոցի դասերից. հակառակ դէպքում արձակել և նորը հրաւիրել տալ»։

Ամեն բանիմաց մարդ կարող է հասկանալ, թէ ինչու ես անկարող էի թոյլ տալ, որ իմ վերահսկողութեան յանձնված դպրոցի ղեկավար ու պատասխանատու աւ.-ուսուցիչը՝ իր դպրոցը դասաւանդութեան ժամերին առանց հսկողութեան թողնելով, վազէր մի այլ տեղ ևս դրամ վաստակելու։ Հոգաբարձութեան բարեհաճ թոյլտուութեան շնորհիւ, յիրաւի, Ռ. Տէր-Գրիգորեանը այդպէս էլ արել էր անցեալ 1909—1910 ուսումն. տարին, բայց այլևս չէր կարող մնալ այդ դրութիւնը, երբ արդէն թեմ. տեսուչ կար, որի պարտքն էր վերջ տալ այդպիսի անխորհուրդ կարգերին ու չարաշահութիւններին։

Ռ. Տէր-Գրիգորեանը ո՛չ միայն դուրս չէ նետված փողոց, այն ևս օգոստոսի առաջին կէսին, ինչպէս ինքն է գրում, այլ՝ ըստ վերնոյն, վերահաստատված է իր պաշտօնում դեռ յունիսի 21-ին իմ թ. 21 գրութեամբ, որ ես ուղղել եմ հոգաբարձութեան և ուր գրել եմ. «... և պայման դնելով, որ անշուշտ լինի դէպի ուսուցչ. խմբի անդամները, ինչպէս և հրաժարվի բէկական և կամ այլ դպրոցներում դասեր տալուց՝ լիովին նուիրվելով իր ստանձնած պաշտօնին»։ Եւ իմ այս կարգադրութիւնը եղել է հակառակ հոգաբարձութեան յունիսի 13-ին թ. 78 ինձ ուղղած և բոլոր հոգաբարձուների ստորագրութեամբ վաւերացված կարծիքի, թէ Ռ. Տէր-Գրիգորեանը «...աւագութեան համար ունի որոշ անյարմարութիւն գլխաւորապէս այն պատճառով, որ՝ ինչպէս ցոյց տուեց երեք տարվայ փորձը՝ չէ կարողանում անհրաժեշտ և ցանկալի հեղինակութիւնը ձեռք բերել իր ընկեր պաշտօնակիցների մէջ. ունի մի քանի դաս տեղական բէկական դպրոցում...»։ Այս յայտարարութիւնը ես ստացել եմ Ռ. Տէր-Գրիգորեանին աւ.-ուսուցիչ վերահաստատելուց ամբողջ չորս օր առաջ՝ յունիսի 17-ին։

Ահա իմ վրիժառութիւնը, որի մասին աղաղակում է պարոնը։ Չէ՞ որ ես կարող էի հէնց հոգաբարձութեան այս տողերի վրա հիմնվելով Ռ. Տէր-Գրիգորեանին իսպառ արձակել և ո՛չ թէ նորից իբրև փորձ վերահաստատել ևս մի տարի ժամանակով ու պետ. դպրոցի դասերից հրաժարվելու պայմաններով, ինչպէս որ վարվել եմ վերոյիշեալ թիւ 21 գրութեամբ, եթէ փափկանկատ չը լինէի։

Ռ. Տէր-Գրիգորեանը վերահաստատված էր և աւ.-ուսուցիչ կը մնար, եթէ հետևեալ դէպքը չը լինէր։

Նա յունիս ամսի 27-ին ինձ գրել էր Աստրախանից, թէ հոգաբարձութեանը հեռագրել է, որ համաձայն է նախկին պայմաններով ծառայելու, նոյնը յայտնում է և ինձ։ Պէտք էր կարծել, թէ պարոնը վճռել էր՝ ըստ իմ պահանջման՝ հրաժարվել պետ. դպրոցի դասերից և լիովին անձնատուր լինել իր պաշտօնին, որի համար ստանում էր 650 ր. և բնակարան, ծառայ և վառելիք. իսկ այս, մեր աղքատ իրականութեան մէջ, սովորականից վեր ու լաւ վարձատրութիւն է մի դպրանոցաւարտ ուսուցչի համար։ Սակայն յուլիսի 20-ին, երբ ես արդէն վաղուց կարգաւորված էի համարում Դէրբենտի դպրոցի գործերը, ստանում եմ հոգաբարձութեան նախագահի ստորագրութեամբ յուլիսի 19-ին գրված թիւ 86 յայտարարութիւնը, թէ Ռ. Տէր-Գրիգորեանը Աստրախանից վերադարձել է, ու թիւ 172-ով՝ «ինչ-ինչ պատճառներով հրաժարվում է աւ.-ուսուցչի պաշտօնից և խնդրում է իրան թողնել սոսկ ուսուցիչ»։ Ես յուլիսի 21-ին թիւ 70-ով հոգաբարձութեան գրում եմ. ա) «Իմ անունից յայտնել Ռ. Տէր-Գրիգորեանին, որ նրա վարմունքը գովասանութեան և խրախուսանքի արժանի չէ... Նա վերահաստատված էր... տուել է իր համաձայնութիւնը... ինձ յունիսի 27-ի գրութեամբ, այդպէս էլ պէտք է մնար. դպրոցը խաղալիկ չէ, ազնիւ մարդու խօսքըն էլ մէկ կը լինի». բ) «Յայտնել..., որ ես՝ մի անգամ ևս զիջանելով՝ թոյլ տալ կարող եմ յարգելու նրա խնդիրը միմիայն այն դէպքում, եթէ նա կը համաձայնվի պարապել կրօնի և երգեցողութեան բոլոր դասերը...». գ) «Յայտնում եմ հոգաբարձութեանդ, որ ես ա՛յլ կերպ անկարող եմ համաձայնվել, որ յարգվի Ռ. Տէր-Գրիգորեանի խնդիրը, որովհետև ո՛չ յարմար եմ գտնում աւագ-ուսուցչի պաշտօնին և ո՛չ էլ յոյս ունեմ, թէ մենք կարող ենք գտնել մի այնպիսի աւագ-ուսուցիչ, որ ստանձնէր երգեցողութեան դասերը և յանձն առնէր խմբի ղեկավարութիւնը եկեղեցում. իսկ այս հանգամանքը շատ կարևոր է, անկարող ենք անտես առնել»։ Ռ. Տէր-Գրիգորեանը կամ պէտք է յանձն առնի այդ դասերն ու պարտաւորութիւնները «և կամ հէնց այժմ ազատ է իրան համար այլ տեղ պաշտօն որոնելու. մենք միայն երեք դասատու պահել կարող ենք, այլ կերպ վարվել անհնար է» և դ) «Պարտաւոր է մինչև ամսիս (իմա՝ յուլիսի) 25-ը տալ իր վերջնական համաձայնութիւնը կամ բացապէս հրաժարվելու պետ. դպրոցի դասերից ու աւ.-ուսուցիչ մնալու և՛ կամ վերոյիշեալ պայմաններով ուսուցիչ լինելու»։

Այս գրութեան յաջորդում է հոգաբարձութեան յուլիսի 24-ին թ. 87 յայտարարութիւնը երեք հոգաբարձուների ստորագրութեամբ. հոգաբարձութիւնը գրում է. «Դպրոցիս աւ.-ուսուցիչ Ռ. Տէր-Գրիգորեանը միանգամայն հրաժարվում է աւագութեան պաշտօնից՝ չը կամենալով զրկվել պետ. դպրոցներում իր ունեցած դասերից՝ և խնդրում է իրան թողնել սոսկ ուսուցիչ 20—22 դասով»։ Այնուհետև նոյն գրութեամբ հոգաբարձութիւնը ճիգ է թափում ինձ որոնելու և որևէ կերպ ուսուցիչ պահելու Ռ. Տէր-Գրիգորեանին մի ընդարձակ տեսութեամբ աշխատելով ինձ համոզել, թէ «տարիների փորձը ցոյց տուեց, որ ո՛չ թէ Ռ. Տէր-Գրիգորեանը, այլ և նրանից աւելի բարձր պատրաստականութիւն ունեցող ուսուցիչները... չը կարողացան կամ, աւելի լաւ է ասել, չը կամեցան եկեղեցական երգեցողութեան համար քիչ ի շատէ բաւաբար խումբ կազմակերպել. Նրանք դպրոցում երգելը, թէկուզ դպրոցական մանուկների հետ, յաճախ համարել ու համարում են վիրաւորական և իրանց դիրքից ու արժանիքից մի ստոր բան, մի բան՝ որ յատուկ է ու վայել միմիայն տիրացուներին»։ Հոգաբարձութիւնը միջնորդում է, որ ես համաձայնվեմ երգեցողութեան դասերն ու խմբապետութիւնը յանձնելու եկեղեցու դպրին կամ մի անցեղ տիրացուի, միայն թէ Ռ. Տէր-Գրիգորեանը մնայ շաբաթը 20 դասով ու 440 ր. ռոճիկով, ինչպէս նշանակված է հոգաբարձութեան նոյն յայտարարութեան մէջ։

Հոգաբարձութեան այս թ. 87 յայտարարութեան, որ գրված է յուլիսի 24-ին և ստացված 26 ին, անմիջապէս ստացման յաջորդ օրը՝ յուլիսի 27 ին, իմ թ. 77 առաջադրութեամբ գրում եմ. «Եթէ նախկին աւ.-ուսուցիչ Ռ. Տէր-Գրիգորեանը... չէ ցանկանում ստանձնել երգեցողութիւն և խմբապետութիւն, ինչպէս գրել եմ թ. 70-ով, այժմ ևս կրկնում եմ, ազատ է իրան համար այլ պաշտօն որոնելու։ Խնդիրը փակված է»։ Նոյն գրութեամբ հոգաբարձութեան առաջարկում եմ. «Անյապաղ պաշտօնական գրութիւն ուղղել նրան և յայտնել, որ նա ազատ է, չէ կարող առաջիկայ 1910—11 ուսման տարին և ո՛չ մի դաս ունենալ Դէրբենտի եկ.-ծխական դպրոցում...։ Այս է իմ վերջնական որոշումը և ես յարգողաբար խնդրում եմ, որ հոգաբարձութիւնդ այլևս խնդիր չը յարուցանի Ռ. Տէր-Գրիգորեանին այս կամ այն կօմբինացիայով պահելու, որին ես՝ ըստ պարտուց պաշտաման՝ անկարող եմ հաւանութիւն և համաձայնութիւն տալ»։

Ընթերցողը տեսնում, որ խնդիրը փակված է դեռ յուլիսի 27-ին, և Ռ. Տէր-Գրիգորեանի մնացեալ բոլոր մեղադրանքներն էլ անիրաւացի են։

Ընթերցողը պէտք է իմանայ նաև, որ իմ պահանջը շատ չնչին էր. Ռ. Տէր-Գրիգորեանը ձեռնհաս է երգեցողութիւն աւանդելու և միաձայն խումբ պատրաստելու մեր այն բազմաթիւ դպրոցներում, որոնք մասնագէտ երաժիշտ հրաւիրելու միջոցներից զուրկ են։ Հարկ է նաև գիտել, որ Դէրբենտի դպրոցը կարողանում է պահել միմիայն երեք դասատու, որոնցից աւ.-ուսուցչին անյարմար է խմբապետ դարձնել, ռուսաց լեզու, թւաբանութիւն և ձեռագործ աւանդող գիմնազիաւարտ ուսուցչուհին էլ անձեռնհաս է լինում։

Այնուհետև, յիրաւի, հոգաբարձութիւնը յուլիսի 30-ին թ. 88 յայտարարութեամբ մի անգամ ևս փորձում է Ռ. Տէր-Գրիգորեանին պահելու համար միջնորդել և ազդել իմ զգացմունքների վրա, յայտարարելով թէ պարոնն իբր հոգաբարձութեան առաջարկութեամբ է աւագութիւնից հրաժարվել ու այնքան գրագրութեան ու գործի յապաղման պատճառ դարձել, սակայն ես չը համոզվելով ու ժամավաճառութիւն համարելով անդրագոյն գրագրութիւնը, օգոստոսի 2-ին ստացած այդ գրութեան նոյն ամսի 6-ին (թեմ. խորհրդի փոխնախագահ Զաւէն վարդապետին և ուրիշներին յայտնի է, որ ես այդ օրերը հիւանդ էի, որով և շրջագայութեան ելայ օգոստոսի 8-ին՝ փոխանակ 4-ի) թ. 91-ով պատասխանում եմ, «որ ես իմ թ. 77 գրութեամբ արդէն վերջնականապէս ազատ եմ համարել Ռ. Տէր-Գրիգորեանին, մինչև այժմ էլ ոչ մի հիմք չունեմ այդ կարգադրութիւնը փոխելու»։

Ահա ամբողջ խրողութիւնը, որի համար ես պատասխանատու եմ և պատրաստ շատ աւելի մանրամասնօրէն ապացուցանելու իմ միանգամայն կոռեկտ վերաբերմունքը դէպի պարոնը թեմ. խորհրդի և Վեհափառ Հայրապետի առաջ, քան այդ հնարաւոր է լրագրի սուղ էջերում։ Ես աչքի առաջ եմ ունեցել միայն և միմիայն մեր դպրոցի շահն ու պատիւը և չեմ զիջել։

Իսկ որ ես բնաւ քէնախնդրութեամբ չեմ առաջնորդվել և միանգամայն մոռացութեան եմ տուել դպրոցական ամենադժբաղդ 1905—1906 տարվայ հաշիւները, դրա լաւագոյն ապացոյցն է բացի վերոյիշեալից նաև այն խրողութիւնը, որ ես Դէրբենտի դպրոցի համար արժանիքը գնահատել, խրախուսել և յանձնարարել եմ պարոնի սրտակից ընկերներից և նոյն տարվայ իմ պաշտօնակիցներից մի ուրիշին, որ շատ աւելի իրաւունք ունէր իրան ինձ հակառակորդ համարելու, քան Ռ. Տէր-Գրիգորեանը։

Ռ. Տէր-Գրիգորեանը և հետաքրքրվողները միշտ հնարաւորութիւն ունեն ամենայն ճշմարտութեան հաւաստիանալու Դէրբենտի դպրոցի հոգաբարձութիւնից։

Տեսուչ Շամախու թեմի եկեղ.-ծխական դպրոցների՝ Ներսէս վարդապետ

Մօզդոկ 29 օգոստոսի

Տեղիս «Մշակի» մի երկու համարներում կարդալով տեղիս ս. Ստեփանոսի եկեղեցու ծխատէր Տ. Փարեմուզեանի մասին լոյս տեսած յօդուածները «Ես-եմ» և «Օտարական» ստորագրութիւններով, ինչպէս Տ. Փարեմուզեանը, նոյնպէս և շատերը անանուն թղթակիցներից ինձ են վերագրում։ Թիւրիմացութիւնների առաջն առած լինելու համար սրանով յայտնում եմ, որ ես չեմ. թէև «Մշակի» մէջ լոյս տեսածները, Տ. Փարեմուզեանի մասին մասամբ ճշմարտութիւններ են պարունակում, բայց ինչ վերաբերում է Օտարականի գրածի այն կէտին, «Մշակի» № 186-ում, թէ ծխականների և քահանայի միջև տարաձայնութիւններ կան, միանգամայն զուրկ է ճշմարտութիւնից. ծխականները չափից դուրս գոհ և բաւական են Տ. Փարեմուզեանից, որ 12 տարվայ ընթացքում 12 քահանաներ փոխելուց յետոյ՝ վերջապէս կարողացան իրանց համապատասխան ծխատէր քահանան ունենալ։ Խ. Գ. Շահինեան

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Շուլավէրի հոգաբարձութեան

Մենք հաւատացել ենք ձեր ազնիւ խօսքին, առանց պայմանաթուղթ ստանալու պարապել ենք ձեր դպրոցում, վերցրել ույժներիցս վեր աշխատանք (շաբաթական 30 դաս), պահել ենք ձրիաբար մի ամբողջ դասարան և այսօր ստիպված դիմում ենք տանուտէրին, հաշտարար-միջնորդին, գաւառապետին, թեմական խորհրդին, որպէսզի մի կերպ կարողանանք ստանալ ռոճիկներիս մնացորդները (մօտ 700 րուբ.)։ Իսկ դուք, պարոններ, հրաժարականը ծոցներիդ, ձեռքներդ լուացած, դիւայրին քրքիջով ծաղրում էք մեզ։

Վատ օրինակը վարակիչ է լինում։ Ձեզանից օրինակ ստացաւ նոր հոգաբարձական կազմը. բացի պարտքից գանձարանում ոչ մի կօպէկ փող չունենալով նա, դեռ չը հաստատված, խորհրդակցական ժողով անգամ չունեցած, յայտարարում է, թէ ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ է հրաւիրում։

Պարզ է, որ նոր հոգաբարձութիւնը չէ կարող վճարել ապագայ ուսուցիչների ռոճիկներն ու ամբողջ կազմի հետ կը վարվի այնպէս, ինչպէս դուք վարվեցիք մեզ հետ։

Հաստատ եկամուտ չունենալով գոնէ դպրոցը չը բացէիք, նոր ուսուցչական խումբ չը հրաւիրէիք, մեր տասնչաբերնին չենթարկէիք նորերին ևս։

Շուլավէրի երկդասեան դպրոցի նախկին աւ.-ուսուցիչ՝ Յ. Տէր-Յարութիւնեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Խոտրջուր, 24 օգոստոսի

Խոտրջուր գիւղը, որ Էրզրումի վիլայէթի շէներէն մէկն է, 9 թաղ ունի, որոնցմէ երեքը 100-ական, երեքը 70-ական և երեքն ալ 50-ական տուն ունին իրարմէ մէկ, երկու և մինչև երեք ժամ հեռաւորութեամբ։ Ամեն թաղի մէջ մէյ-մէկ հատ խանութ կը գտնուի. շուկայ չկայ. ո՛չ հիւրանոց ունինք, ո՛չ նամակատուն, ո՛չ ալ կառավարական պաշտօնարան։ Գիւղի բնակչութիւնը բաղկացած է ամբողջապէս հայ-կաթոլիկներէ, որոնք ունին վարչական ժողով։ Ազգաբնակութիւնը բաժնուած է երկու կուսակցութեան՝ պահպանողականներու և յառաջադիմականներու։

Վերջերս վարչական ժողովին գումարման յառաջադիմականները արգելք հանդիսացան բացէ ի բաց։ Գիւղիս բոլոր թաղերէն 24 երեսփոխան ներկայացան ժողովի և, ըստ որոշման ժողովրդեան, 6 ալ քահանայ։ Ժողովը բացուեցաւ. գանձապետ ընտրելու մասին առժամէ, դըրդին եղաւ. կղերականներն առաջարկութիւն ըրին Յարութիւն վ. Թուրշեանին մասին, ասոր վրայ երեք թաղերու երեսփոխանները բողոքեցին, աղմկեցին ցոյցեր ընելով և ըսին. «Հինգ թեկնածու որոշենք և ատոնց վրայ վիճակ ձգենք գանձապետութեան»։ Իսկ քուէարկութեան չյօժարեցան, որով ժողովը ցրուեցաւ։ Ու-

բէշ փորձեր ալ եղան, չյաջողեցան:

Իրենք մէրենք յառաջադիմական անուանողները լուրեր են տարածեր, թէ իբր «Բէչուրեան եպ. կուսակալէն երեք տարուան և գիւղէս 6 հոգի իբր ըեաքսիոնականներ 6 ամսուան բանտի են դատապարտուած»: Այդ լուրը, որ ոչ մի հիմք չունի, տարածողները նոյնպէս չեն քաշուիր այստեղ-այնտեղ ըսելու, թէ Եմիշեանն ու Թուրշեանը Համիդի հաւատարիմներն են: Բայց այդպիսի տեղեկութիւններ տարածողները խնամքով կանգիտանան և դիտմամբ կը մոռնան, որ 15 տարի առաջ Եմիշեանը, Համիդի օրով, Էրզրում 12 ընկերներով մատնուեցաւ հայկական խնդրի համար և 6 ընկերներով երեք ամիս բանտի տառապանքներ քաշեց: Ա. Կ.

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Նոր-Ջուղա, 9 օգոստոսի

Մեզանում կեանքը նման չէ այն լեռնային գետակին, որ շտապով անցնում է սարեր, ձորեր և լուանալով ափերը՝ մարգարիտի նման մաքուր և յստակ ջուրը տանում է դէպի ծով: Մեր կեանքը մի ծով է, որի ջուրը միշտ պղտոր է ու գարշահոտ:

Այս տողերը գրելու առիթ տուողն այն ցաւալի անցքերն են, որոնք պատահեցին և դեռ պատահում են Ջուղայում, շնորհիւ թեմակալ առաջնորդի անհեռատես և անտակտ գործունէութեան:

Վերջինիս դէմ ծագած դժգոհութիւնների արդիւնք՝ մայիսի 16-ին տեղի ունեցած ժողովրդական բողոք-ցոյցից յետոյ, տեղիս ազգային դպրոցների հոգաբարձութիւնը բնականաբար խզեց իր յարաբերութիւնը առաջնորդի հետ, քանի որ իր՝ ժողովրդի կողմից՝ մինչ այդ արած նկատողութիւնները նրա բացասական կողմերի համար մնացին անհետեւանք: Հոգաբարձութիւնը, խզելով իր յարաբերութիւնը նախագահի հետ, այնուամենայնիւ ունենում էր առանձին նիստեր դպրոցական գործերին ընթացք տալու համար: Սակայն, ո՜վ զարմանք, երեւան եկաւ հասարակութեան մէջ մի անձ, որի սրտին աւելի մօտ էր մեր կրթական հաստատութիւնների նպատակը, և ուզեց պղտոր ջրում ձուկ որսալ: Այդ անձը ցանկացաւ ցեխոտել մատաղ սերնդի համար գործող անձնուէր հոգաբարձուներին, որոնք երկար տարիներ այդ պաշտօնն են համարել իրանց բարոյական վարձատրութիւնը: Նա տպված թերթիկներով հասարակութեանը ժողովի է հրաւիրում իր բնակարանը «մի քանի շատ կարեւոր խնդիրների համար խորհրդակցելու»: Որոշված ժամին ներկայ են լինում իր մի քանի տասնեակ համախոհները, որոնց մեծամասնութիւնը չունի ո՛չ անձնական կարծիք, ո՛չ համոզմունք և ո՛չ կամք, որոնց կեանքն ինքնաճանաչութեան կատարեալ բացակայութեան պատկեր է ներկայացնում: «Դպրոցի նախանձախնդիր» այդ անձը սկսում է «զբաղվել» դպրոցների գործերով. ժողովականների առաջն է դնում հոգաբարձական կազմի «բռնած վնասակար ընթացքը» և բողոքելով՝ փորձում է բացատրել «այդ վրութիւնից ծլող անխուսափելի վնասները մեր կրթական հաստատութիւններին»:

Ի՞նչ խօսք, որ այդ անկոչ անձի «անկեղծ սրտից բղխող» առաջարկութիւնը և բողոքը արձագանք են գտնում ժողովականների մէջ, և կնքելով հոգաբարձութեան գործունէութիւնը զանազան ածականներով, անմիջապէս կազմում են «եօթը մահացու յանցանաց» մի ցուցակ և, բողոքելով հոգաբարձութեան գործունէութեան դէմ, խնդրում են առաջնորդից լուծել հոգաբարձական կազմը, և ընտրել այնպիսիներին, «որոնցով պիտի բարձրանան և բարգաւաճեն մեր դպրոցները»:

Յուլիսի 29-ին Ջուղան ողողվում է տըպված յայտարարութիւններով, որոնցով սրբազան առաջնորդը մի քանի «մեղադրական կէտերով» ցանկանում է արդարացնել հոգաբարձութեան մաքուր գործունէութիւնը և, հինգ անդամներին «հոգաբարձական ժողովոյ անդամակցութիւնից հրաժարեցված համարելով», հրաւիրվում է Ջուղայի հասարակութեանը ժողովի՝ նոր հինգ անդամների ընտրութիւն կատարելու:

Ժողովին ներկայ են լինում 150 հոգի:

Սրբազան նախագահն առաջարկում է կազմել տասն կանդիդատների մի ցուցակ, որ և կազմվում է մի ակնթարթում: Ապա անցնում են գաղտնի քուէարկութեան, որի հետեւանքը մեզ պարզապէս ցոյց է տալիս, որ հոգաբարձու դառնալու տենչով բռնված մի քանի մասնաւոր մարդկանց կամքն ու անձնական միտումներն են գործ տեսել:

Հոգաբարձական պաշտօնը զուտ բարոյական պաշտօն է, որ յարգանքի արժանի է ուսուցիչների և աշակերտների կողմից, հետեւաբար և «ընտրեալները» պիտի լինեն կոռեկտ մարդիկ, պատկառելի դիրքի տէր հասարակութեան մէջ, բարոյապէս բարձր կանգնած և գործելու ընդունակ: Սակայն «ընտրվել» են այնպիսիները, որոնք ուսման գործից բոլորովին անտեղեակ են, անուս, միանգամայն անզօր ու անձեռնհաս կառավարելու մեր դպրոցները և զուրկ հեղինակութիւնից:

Եւ այս ամենի հետեւանքը ողբալի է:

«Ընտրութիւնը» կայանալուց առաջ, հոգաբարձութիւնը հեռագրով յայտնել էր Վեհ. Կաթողիկոսին կատարվելիք ապօրինի ընտրութեան մասին և խնդրել անմիջական կարգադրութիւն: Վեհափառն իր յատուկ խելացիութեամբ պատասխանում է անմիջապէս. «Շարունակեցէք ձեր պաշտօնն անվհատ»: Այս հեռագրի մասին հաղորդվում է հոգաբարձութեան պատուաւոր անդամ և բրիտանական փոխ-հիւպատոս դոկտոր Աղանուրի միջոցով սրբազանին, որը սակայն չէ ուզում անսալ Վեհի հրամանին՝ ասելով. «Կաթողիկոսն ինձ ալ պիտի հեռագրէր, որուն համար ես ալ ունէի իմ պատասխանը»:

Ինչ որ է, գործելու կոչված ընդունակ հոգաբարձուները վհատված հեռանում են ասպարէզից, թողնելով մէյդանը «թարմ», «առաջադիմական» և «հասարակական ըղձանքներով տոգորված» անձերի: Դոկտոր Աղանուրն ևս՝ համարելով ընտրութիւնը միանգամայն ապօրինի և ոչ-պատուաբեր՝ հրաժարվում է հոգաբարձական պաշտօնից:

Եւ քանի դեռ մեր հոգեւոր իշխանութեան սիստեմը չի փոխվի, դեռ հասարակական շատ շահեր ոտքի տակ պիտի գնան:

Գրիչ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Տրեդ-ունիօնների կօնգրեսը. — Շէֆիլդում ժողովվել են տրեդ-ունիոնների մօտ 500 անդամ պատգամաւորները սովորական տարեկան կօնգրէսի համար: Պէտք է ընդգծել, որ այս տարի կօնգրէսը գումարվում է չափազանց սուր րոպէում, երբ կարող են բռնկվել հսկայական գործադուլներ: Նկատվում է մեծ դժգոհութիւն նաւերի վրա աշխատող բանւորների մէջ: Յամառ լուրեր են պտտում, թէ գործադուլ է պատրաստվում հիւսիսային երկաթուղիների վրա, նաեւ հարաւային Ուէլսի քարածուխի հանքերում: Մի քանի լրագիրներ յոյս են յայտնում, որ գուցէ կօնգրէսին կաջողվի այս կամ այն ճանապարհով գոնէ որոշ չափով լուծել ծագած թիւրիմացութիւնները և գործը կանցնի առանց խոշոր գործադուլի: Բանը նրանումն է, որ երկաթուղային բանւորների գործադուլը Անգլիայի հիւսիսում սպառնում է քայքայել շատ արդիւնաբերողների:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

6 սեպտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Օդագնաց Եֆիմովը Ֆարմանի բիպլանով թռիչք կատարեց. չորրորդ անգամին բիպլանը անիւներով խրվեց ջրանցքի մէջ և ջարդվեց:

ՌԻԳԱ: Ոստիկանութիւնը երեւան հանեց գաղտնի ժողով: Կալանաւորվեցին 8 մարդ, գրաւվեցին զանազան թղթեր:

ՏՈՒԼԱ: Բացվեց թռչնապահութեան ցուցահանդէս:

ԱՆԱՆԻԵՎ: Բացվեց գիւղատնտեսական և տնայնագործական ցուցահանդէս:

ԵԱԿՈՒՏՍԿ: Վաճառական Էվէրստովը 50,000 ռ. նուիրեց, որպէսզի իր անունով հասարակական բանկ հիմնվի:

ԵԿԱՏԵՐԻՆՈՍԼԱՒ: Առեւտրի մինիստրը մեկնեց Պետերբուրգ:

Սեպտ. 28-ին բացվում է բոլոր ռուսական երկաթուղիների ինժեներների համագումարը:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառնային երթեւեկութիւն)
(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ՝ մարդատար № 12 գնացքը՝ 2 ժ. 38 ր. ցերեկ., Գանձակ է հասնում 9 ժ. 9 ր. երեկ., Եւլախ՝ 11 ժ. 20 ր. գիշերվայ, Հաջի-Կաբուլ՝ 4 ժ. 16 ր. գիշ., Բալաջարի 8 ժ. 1 ր. առաւօտ., Բագու՝ 8 ժ. 48 ր. առաւ.: Արագ № 2 գնացքը՝ 8 ժ. 15 ր. առաւ. Գանձակ է հասնում 1 ժ. 28 ր. ցեր., Եւլախ՝ 3 ժ. 6 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ՝ 7 ժ. 15 ր. երեկ., Բալաջարի՝ 10 ժ. 8 ր. գիշ., Բագու՝ 10 ժ. 53 ր. գիշ.: Պոստատար № 4 գնացքը՝ 10 ժ. 4 ր. գիշ., Գանձակ է հասնում 4 ժ. 18 ր. գիշ., Եւլախ՝ 6 ժ. 26 ր. առաւ., Հաջի-Կաբուլ՝ 11 ժ. 23 ր. առաւ., Բալաջարի՝ 3 ժ. 9 ր. ցեր., Բագու՝ 4 ժ. 45 ր. ցեր.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ՝ պոստատար № 74/75 12 ժ. 22 ր. գիշ., Ալէքսանդրոպոլ է հասնում 11 ժ. 21 ր. առ., Էջմիածին կայար.՝ 4 ժ. 49 ր. ցեր., Նախիջևան՝ 10 ժ. 51 ր. գիշ., Ջուլֆա՝ 12 ժ. 29 ր. գիշ.: Ապրանքատար-մարդատար՝ 4 ժ. 15 ր. ցեր., Ալէքսանդրոպոլ է հասնում 3 ժ. 10 ր. գիշ., Էջմիածին՝ 8 ժ. 38 ր. առաւօտեան, Երեւան՝ 10 ժ. 9 ր. առ.. և սրանից դէնը այլեւս չէ գնում:

ԲԱԹՈՒՄ՝ մարդատար № 5՝ 7 ժ. 31 ր՝ երեկ., Միխայլովօ է հասնում 11 ժ. 45 ր. գիշ., Բաթում՝ 9 ժ. 30 ր. առաւ.: Պոստատար № 3՝ 1 ժ. 24 ր. ցեր., Միխայլովօ է հասնում 5 ժ. 47 ր. երեկ., Բաթում՝ 3 ժ. 25 ր. գիշ.: Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ., Միխայլովօ է հասնում 2 ժ. 39 ր. գիշ., Բաթում՝ 10 ժ. 49 ր. առաւօտեան:

ԲՈՐԺՈՄ՝ մարդատար № 7/8 8 ժ. 28 ր. առ. Միխայլովօ է հասնում 12 ժ. 42 ր. ցեր., Բորժոմ՝ 2 ժ. 3 ր. ցեր.: Մարդատար № 9/10 3 ժ. 36 ր. ցեր., Միխայլովօ է հասնում 7 ժ. 56 ր. երեկ., Բորժոմ՝ 9 ժ. 13 ր. գիշերվայ.

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ՝ պոստատար № 3՝ 12 ժ. 24 ր. ցեր.: Արագ № 1 գնացքը՝ 10 ժ. 36 ր. գիշ.: Մարդատար № 11՝ 6 ժ. 58 ր. առ. (այս գնացքը Բաթում չէ գնում):

ԲԱԹՈՒՄԻՑ՝ արագ № 2 գնացքը՝ 7 ժ. 25 ր. առաւ.: Պոստատար № 4՝ 9 ժ. 4 ր. երեկ.: Մարդատար № 6՝ 11 ժ. 4 ր. առ. (այս գնացքը Բագու չէ գնում):

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ՝ պոստատար № 72/73 6 ժ. 8 ր. առաւ.: Մարդատար-ապրանքատար 6 ժ. 33 ր. երեկոյեան:

ԲՈՐԺՈՄԻՑ՝ մարդատար № 9/10 8 ժ. 8 ր. երեկ.: Մարդատար № 7/8 6 ժ. 28 ր. առաւ.

ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՈՒՄՆ

Օրէ-օր շատացող պահանջը ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ վերաբերմամբ առիթ է տուել վերջին ժամանակներս երեւան գալու բազմաթիւ փոքրարժէք կեղծիքներ, որոնք առաջարկվում են ՍՊԵՐՄԻՆԻՆ նմանող զանազան անուններով (սպերմատին, սպերմինօլ, սպերմօլ, սեկարօվեան հիւթ, հեղուկ և այլն) և միեւնոյն ժամանակ կեղծողների կողմից առաջարկվում են ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻՆ համահաւասար և նոյնիսկ նրանից բարձր ազդեցութիւն ունեցող դեղ: Կեղծողները յաճախ լինում են այնպիսի մարդիկ, որոնք բժշկականութեան հետ ոչ մի առնչութիւն չունեն, օրինակի համար՝ դեղավաճառ և պարֆիւմէրի խանութներ ունեցողները և այլն: Հասկանալի է, որ այդօրինակ կեղծիքները բժշկականութեան և գիտութեան հետ առհասարակ ոչ մի կապ չունեն, սակայն, որպէսզի գիտական բնաւորութիւն տրված լինի նրանց, կեղծողները իրանց ռէկլամների մէջ բերում են գրականութեան և բժիշկների գիտողութիւններ ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ ԱԶԴԵՑՈՒԹԵԱՆ մասին՝ մոլորութեան մէջ գցելով ոչ միայն հիւանդներին, այլ և պ. պ. բժիշկներին:

Ի նկատի ունենալով այդ, մենք պարտք ենք համարում ՆԱԽԱԶԳՈՒՇԱՑՆԵԼ յիշեալ կեղծիքներից այն անձերին, որոնք օգտվում են ՍՊԵՐՄԻՆԻՑ: Գրականութեան մէջ գտնվող բոլոր բազմաթիւ գիտողութիւնները գիտնականների և բժիշկների կողմից՝ արված ՍՊԵՐՄԻՆԻ բուժիչ ազդեցութեան մասին, այն է՝ նեվրաստենիայի, սրտական թուլութեան, ծերութեան, իստերիայի, նեվրալգիայի, արեան պակասութեան, թոքախտի, սիֆիլիսի, սրտիկային բժշկութեան հետեւանքների, սրտի հիւանդութիւնների (չաղութիւն, սրտի պնդախտութիւն, սրտի բաբախումն, պէրէբրօյ, միօկարդիտ), զարկերակի կարծրացման, ալկօհոլիզմի, ողնաշարի հիւանդութեան, կաթուածների, հիւանդութիւններից թուլացած լինելու, յոգնածութեան և այլ հիւանդութիւնների ժամանակ — վերաբերում են ԲԱՑԱՌԱՊԷՍ ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻՆ, հետեւաբար և խնդրում ենք գնելու ժամանակ ուշադրութիւն դարձնել „ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ“ անուան և ֆիրմայի վրա, որովհետև ուրիշ պատրաստվածները ոչ այլ ինչ են՝ եթէ ոչ ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻՆ նմանեցված կեղծիքներ, որոնք՝ ազդեցութեան տեսակէտից՝ ոչ մի առնչութիւն չունեն նրա հետ քանի որ միակ իսկական սպերմին ներկայանում է ՍՊԵՐՄԻՆ-ՊԷԼԻՆ: Սրուակը 3 ռո բ.: Գրականութիւնը՝ ուղարկվում է ըստ առաջին պահանջման ձրի:

ОРГАНОТЕРАПЕВТИЧЕСКІЙ ИНСТИТУТЪ

ՊՐՈՖԵՍՍՈՐ ԴՈԿՏՕՐ ՊԷԼԻ եւ ՈՐԴԻՔ

Մատակարար ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԵԱՆ պալատի — Ս.-Պետերբուրգում:

(П. 88448) 993. 8—1

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վորօնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.:

Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—11 ժ. աչքի, ներքին և ներվային:

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.:

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ. հ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—12½—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Պ. Ս. ՋԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:

Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:

Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝ Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

103. 0—95

ՄԻ ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ ընտանիքում (ուսուցիչ և ուսուցչուհի) ընդունում են

Գիշերօթիկ աշակերտներ:

Ընտանիքում գերմաներէն պրակտիկա: Հասցէն՝ Елизаветинская 114, кв. 2.

(Հ. Հ.) 1051, 2—1

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐ

84 քառ. սաժէն մեծութեան և աւելի, ՆԱԽԱԼՕՎԿԱՅՈՒՄ, չոր և առողջապահիկ տեղում, էլեկտրաքարշի համար կառուցվող նոր կայարանին մօտիկ, ՍԱԺԷՆԸ 5 ՌՈՒԲ. սկսած:

Հողամասերը տեսնելու համար դիմել պահապան Եգորին՝ Կուրգաննայա և Մագիստրալնայա փողոցների անկիւն: Պայմանների մասին դիմել Հախվերդովի խանութը, Արմեանսկի բազարում:

(Կ. Հ.) 1045. 3—2

4500 ՌՈՒԲԼՈՎ ԾԱԽՎՈՒՄ Է ՄԻ ՏՈՒՆ Վակէյում, ազնուականների գիմնազիայի և սեմինարիայի մէջտեղը, էլեկտրաքարշից 10 րոպէական ոտով գնալու հեռաւոր.: Քարաշէն, մի յարկանի, 5 սենեակ, խոհանոց, նախասենեակ, գալլերէա, պատշգամբ և բակ: Հողը 100 ք. սաժէն: Փողը կանխիկ: Տեղեկութիւնների համար դիմել՝ Межевая ул. д. № 18, кв. Артемовича, ցերեկվայ ժամը 3—6-ը:

(Հ. ու.) 1052. 2—1

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

БАКУ, уголъ Красноводск. и Меркурьевск., телеф. № 10—56.

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական և առեւտրական կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առեւտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առեւտրական և բանկային. 3) Առեւտրական թղթակցութիւն. 4) Առեւտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առեւտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի վրա: Ցանկացողների համար՝ առանձին վճարով լեզուներ և ստենօգրաֆիա:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում, առաւօտեան ժամը 9—12-ը և երեկոյեան 4—7-ը: Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа) տրվում և ուղարկվում են ՁՐԻԱԲԱՐ: Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (Հ. Կ.) 884. 20—12

ՀԱՅԿ ՏԷՐ-ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆԻ

Հայոց պատմութեան դասագիրք.

Գ. տպագր. մինչեւ մեր օրերը. դպրոցական ուղղագրութեամբ:

Գինը 50 կոպէկ.

Գումարով գնողներին զեղչ:

Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտենբերգ» գրախանութին:

(օ. մ.) 1007. 5—5

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մօտ օրերս լոյս կը տեսնի

ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

Ցնորքի, ծարաւի եւ հաւատքի երգիչը

Ընդարձակ առաջաբանով — գեղարուեստական ստեղծագործութիւն, հրապարակախօսութիւն և գեղարուեստական քննադատութիւն:

1054. 1—1

ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ Է և շուտով լոյս կը տեսնի

Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ և Ռ. ԽԱՆ-ԱԶԱՏԻ

Պատմութեան դասագիրքը

Առաջին տարի

(Նախապատմական մարդը եւ հայկական առասպելներ)

—✦ ԵՐՐՈՐԴ ԲԱՐԵՓՈԽՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ✦—

(Հ. ու. Կ.) 1055. 3—1

Լոյս տեսաւ

ԶԵՌՆԱՐԿ

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

(Ուղղագրական եւ քերական. վարժութիւններ)

ԳԻՆՆ Է 10 ԿՈՊԷԿ

Դիմել՝ Александрополь, учителю М. Тарахчіанъ, կամ՝ Թիֆլիսի գրավաճառներին:

(օ. մ.) 979. 10—8

Տ. Մ. ՓԻԼՈՑԵԱՆԻ

Առեւտրական Գիտութիւնների Կուրսերում

Նոր մեթոդով սովորեցվում են

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ, ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ և ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ

ազատ կարդալ, գրել և խօսել կարճ ժամանակվայ ընթացքում տեսական և գործնական պարապմունքների միջոցով, հանրամատչելի վճարով: Կազմակերպվում են հասակաւորներից երեկոյեան խմբեր: Ճշտապահական դասընթացներ արտասահման գնալ ցանկացողների համար: Մանրամասն տեղեկութիւններ և ընդունելութիւնները կուրսերի գրասենեակում — ամեն օր՝ ժամը 10—12-ը և 4—7-ը: Միխայլովսկի պր. № 24/4. Տէլէֆօն № 976.

(Ե. Հ. Հ.) 999. 0—6

ՏՂԱՄԱՐԴ. ՀԱՄԱՐ ԿԱՐԵՒՈՐ

Տարազով, լաւ եւ էժան հագնվել կարող է իւրաքանչիւրը՝ բերել տալով մեզանից աշնանային կամ ձմեռ. ՊԱՏՐԱՍՏԻ ԶԳԵՍՏ՝ պիջակ, շալվար եւ ժիլէտ, լաւ կարված, ամրակ աստառով, 1 կամ 2 բորտով, ամուր եւ էլեգանտ շէվիօտ-տրիկօյից, նորաձեւ նախշերով, ամեն տեսակի մուգ գոյներով — 7 ր. 75 կոպէկով. լաւ յատկութ.՝ 9 ր.: Փաթեթելու (արկղի մէջ) եւ ճանապարհածախսի համար 75 կ., Սիբիր՝ 1 ր. 15 կ.: Մատնանշել չափը — պիջակի եւ թեւերի երկար., կրծքի լայնութիւնը, շալվարի երկարութիւնը: Առանձին շալվարները ճանապարհածախսով 2 ռ. 85 կ.: ԱՌԱՆՑ ՌԻՍԿԻ. եթէ չը հաւանէք՝ փողը վերադարձնում ենք: Հասցէագրէք՝ А. КИВМАНУ, Лодзь, № 43.

Թղթակցութիւնները ռուսերէն:

(Հ) (В. 55954) 995. 2—2

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ

Տ. Մ. ՓԻԼՈՑԵԱՆԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ

Թիֆլիս, Միխայլեան պր. 24/4.

Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առեւտր. կրթութիւն:

Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատեստատներ:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ պարապմունքները կատարվում են կուրսերում Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձեւով կազմակերպված Muster-Comtori-ում: Նիւթերն առնվում են ըէալ կեանքից: Առարկաներն են. ա) ԳԼԽԱՒՈՐ.—1) Հաշուապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրան., ամերիկական, բանկային և գործարանական), 2) Առեւտրական թուաբանութիւն, 3) Քաղաքատնտեսութիւն, 4) Օրէնսգիտութիւն (առեւտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն), 5) Առեւտրական թղթակցութիւն, 6) Թուաբանութիւն համրիչի վրա, 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ) ՕԺԱՆԴԱԿ.—1) ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐ, 2) ապրանքագիտութիւն, 3) դակտիլօգրաֆիա (ըեմինգտօն և ուր.) և 4) առեւտրական թղթակցութիւն օտար լեզուներով: Զբաղմունքները կատարվում են և կատ-կատ: Ունկնդիրների թիւ շատութեան պատճառով բացվում է զուգընթաց բաժանմունք: Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է: Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին: Խնդիրների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, առ. 10—2 ժ. և երեկ. 4—7 ժ.: Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում:

Կուրսերի հիմնադիր՝ առեւտր. գիտութեան կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՈՑԵԱՆ

(ու. կ. Հ.) 907. 0—15

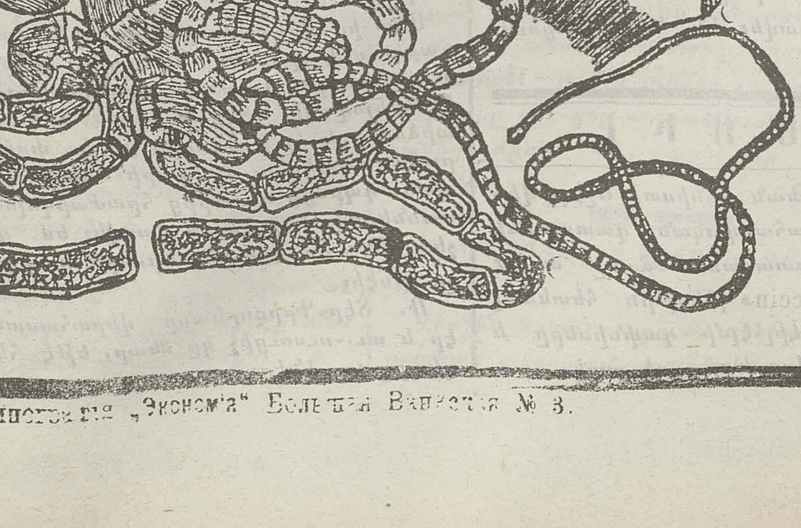

ՍՈԼԻՏԵՐԻ (ԵՐԻՋՈՐԴ)

ՏԱՓԱԿ ՃԻՃՈՒԻ ԴԵՂ

Մի անգամ միայն ընդունելով մաքրում է և ազատում մարդուն այդ սպանիչ ճիճուից: Այդ առիթով ստացել եմ բազմաթիւ շնորհակալական նամակներ:

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԱՐԺԷ 3 րուբլի, ԴՐՍՈՒՄ՝ 4 րուբլի:

Դիմել միայն ինձ՝ հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, Гончарная ул., № 44, г-жѣ Алмазъ Ахназаровой.

Ուրիշ հասցէով գրված և անհետեւանք մնացած դեղերի համար պատասխանատու չեմ:

1050. 1—1

Типографія „Экономія" Больш. Вакзальная № 3.